

Українське Нозацтво

РІК XI

КВІТЕНЬ — ЧЕРВЕНЬ 1974

Ч. 2(28)

Д А Н И Л О Н Е Ч А Й

полковник Брацлавський, що обстоював війну з поляками до повного їх погрому, відзначився в боях під Збаражем і Зборовом. В 1649 р. разом з полк. Іваном Богуном став на чолі селянського повстання. В бою за м. Красне 21 лютого 1651 р. загинув смертю хоробрих. Поляки розрубали його тіло на дрібні кусники, а голову викинули на ринок на поругу.

(Патрон Станиці УВК ч. 25 в Брадфордї, Англія)

Українське Козацтво

РІК XI

КВІТЕНЬ — ЧЕРВЕНЬ 1974

Ч. 2(28)

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

В ЦЕ СВЯТО, ЩО Є СИМВОЛОМ ПЕРЕМОГИ ЖИТТЯ, ДОБРА І ПРАВДИ, ЗАСИЛАЄМО ВШАНОВНИМ ЧИТАЧАМ НАШОГО ЖУРНАЛУ НАЙЩИРІШІ ПРИВІТАННЯ ТА НАЙЩЕДРІШІ ПОБАЖАННЯ,

ХРИСТОС ВОІСТИНУ ВОСКРЕС!

ВІРИМО, ЩО ВОСКРЕСНЕ ВІЛЬНА, ДЕРЖАВНА УКРАЇНА!

Редакція «Українського Козацтва»

ГРАЙТЕ РАДІСНІ ДЗВОНИ

Христос Воскрес!.. Воістину воскрес!..
Стук - стук хрестом... Роздалась навстіж брама.
Десь морок днів, страсних імлюю, шез..
З осяяного радісного храму
лине у ніч воскресний спів небес.
Воскресли й голоси дзвінки церков
та з вітром весняним на перегони
перекликаються через ліси ізнов
метальних мов лункі потужні тони.
О, Смерте! Де тепер твоє жало?
О, Пекло! Де твоя поділась сила?
Довкола сяйво, квіти і тепло...
Христос Воскрес!.. Тендітний брязк кадила.. .
Старих хрестів заквітчане чоло...
І жайворонків пісня многокрила...
Ні, ми не вмерли! Лиш тамуєм дих!
Бо Він не мертвих Бог, але живих!

Леонид Мосендз

Павло Шандрук
Ген. Штабу Генерал-Полковник
Дійсний Член НТШ

МІЛІТАРНІ АСПЕКТИ В ТВОРАХ ШЕВЧЕНКА

(Слово на академії в Трентоні з нагоди 100-ліття НТШ)

Мабуть жоден із коментаторів творів Шевченка, зокрема його поематичних творів, не наважився б шукати в них першнів мілітаризму. В короткій нарисі «Мілітарні аспекти в творах Шевченка» ми хотіли б спробувати уводнити, що патріотизм Великого нашого Пророка, його прагнення збудити приспаний і поневолений наш нарід, знайшли свій мистецький вияв у змалюванні ним традиції славної його минувшини, минувшини, рясно політої кровю предків у обороні батьківщини, в боротьбі за волю. Очевидно річ, нема в творах, а через те не було

в інтенціях Шевченка скеровувати потенцію нації на опанування чужого, що в істоті є завжди тісно повязане з поняттям мілітаризму. Отож, саме на прикладі коментування Шевченка можемо бачити різницю між мілітаризмом та так яскраво і гарячо ним оспівуваною кінечністю посідання мілітарної сили для забезпечення існування «своєї хати», в якій може бути «своя воля».

Не можемо дати повного коментування всіх творів Шевченка для уаргументування нашої тези, але навіть часткове наведення висловлених ним в

3 НАГОДИ 85-РІЧЧЯ

Генерального Штабу

Генерал - Кошового

ПАВЛА ШАНДРУКА

Командира
Української Національної Армії
Почесного Отамана
Українського Козацтва

сердечно вітаємо нашого Дорогого і Вельмидостойного Побратима Ювілята та висловлюємо Йому з Високостойною Дружиною, а нашою Посестрою — Пані Ольгою найщиріші та найщедріші побажання здоровля, сил і козацького завзяття у службі Українській Справі на многі літа!

Військовий Отаман
з Генеральною Управою
в імені всього
Козацького Товариства.

Його великих працях ідей, чи навіть ліричних або елегічних, цій цілі в повній мірі може служити. І хоч через всі його поезії в тій чи іншій мірі червоною стьождою проглядає оспівування славного мілітарного минулого нашого народу, або можемо в них знайти слова глибокого смутку що те минуле було занашене, то одне й друге треба трактувати, річ ясна, як прагнення воскресити в народі ідею державности, збудити «приспані душі» своїх земляків, змусити їх знайти в його визвольній пісні національно - державний ідеал, — в піснях про славні чини гетьманів, отаманів, запорожців і козака та невільника - хлопа. А ті ж бо чини є виявлення любові до України не тільки тих її оборонців, але в першій мірі самого Поета. Що ж більше патріотичного можна знайти про любов до Батьківщини, як оте «я так її люблю, мою Україну убогу, що прокляну святого Бога, за неї душу погублю», або «нема на світі України, немає другого Дніпра», або «брати мої, Україну любіть».

В таких своїх творах, як «Розрита Могила», «Великий Лях», «Гайдамаки», «Сон», «Суботів», «Невільник», «Заповіт» та ін. Шевченко цілком виразно проводить ідею повної державної незалежності України і в них глибоко фіксує минулі чини вождів змагань за визволення та народних мас, що стали в ряди озброєної сили, щоб в той спосіб викликати в народі прагнення до наслідування, до відновлення боротьби. А при тім, як людина невійськова, не рахується з можливостями та наслідками — він розуміє що психічне наставлення і духовна готовність народу до неї є його завданням, а політична чи мілітарна реалізація належить до інших до того покликаних людей. Проблема визволення України, можемо твердити це, цілком опановує Шевченка і він подає її у формі властивій, у формі глибокої ідеї козацтва — так би мовити у

формі анонімового козака, хоч одночасно персоніфікує не тільки вождів, але й того ж таки козака. Бо козак в творах Шевченка то свідомий борець за державну волю України, то найдорощий для Пророка символ безоглядної готовності вмерти за неї. Герой поеми «Гайдамаки» мріє про козацьку для себе долю і, хоч сам неборак є звичайним хлопом, бачить визволення України в усосібленні керівника збройною силою народу — «Дай то Боже милий в степах України блисне булава». При глибокій аналізі хочби більших творів Шевченка знаходимо навіть пророчу віру в призначення Української Натії й притім Пророк деклярує історіософічне оправдання неминучости «непримиреного нищення ворога». Власне в поемі «Безталанний» Шевченко кривавими слізами плаче над долею України і кличе «я слызи в згуки перелив... велике свято битя... треба понести в бранній поля», «ворожу кров пролить». Можливо, що найбільш яскраво думка про необхідність боротьби за волю, а що за тим слідує про необхідність «козацької сили», себто збройної сили, виступає в політичній елегії «Чигирине, Чигирине!», де Шевченко каже: «За що ж боролись ми з ляхами? за що різались з ордами? за що скородили спинами московські ребра?» і кінчає «але встане правда на сім світі», хочби тяжко кровю омита.

В «Розритій Могилі» Шевченко бачить в розкопуванні могил, хочби й з науковою ціллю, зневагу великого мілітарного минулого України, бо могила є джерелом митів боротьби народу за державну волю, себто джерелом обудження свідомости приспаних мас.

На окрему і особливу увагу для справи збройного поготівля нації мілітарного виховання її заслуговує підкреслювання Шевченком ролі, значіння та завдань Запорожської Січі в минулому. Він скрізь підкреслює, що Запорожжя було сторожовою силою Ук-

раїни, його існування збуджувало свідомість національну, на Запорожжя йшли не лише ті, що втікали від «сваволі пана», але «люди статечні та освічені молодці» ,бо там гартовано духа героїчної нації, гартовано і характери вояків - запорожців. Там, читаємо в «Сліпому», була школа військовості для патріотичної української молоді, яка вміла офірувати своє особисте щастя (як Степан) в ім'я національної потреби.

Ідея військового провідництва у піснях Шевченка є тісно пов'язана з ідеєю визволення України. Без проводу, який знає національно - політичні завдання та вміє бачити шляхи до досягнення цілі, нема ані визволення, ані державного існування нації. Вірить Шевченко, що мимо приспання духових сил нації в неволі, зродиться провідник, що попроведить її «на велике рушення». В «Посланії» Шевченко сподівається, що провідник, вождь нації вийде з кругів української інтелігенції, яка повинна знайти себе, переродитися і замість «великих слів» та здирання шкіри з «братів незрячих, гречко-сіїв» повинна теж знайти і того «меншого брата». Шевченко «славою» наділює кожду з наших історичних постатей, що знані як провідники, як вожді у боротьбі народу за волю. Він цілковито виправдує, навіть прославляє постать Гонти. В «Гайдамаках» Поет імпонуючо славить гайдамаків, що поза запорожцями є «славними дітьми України». В «І мертвим, і живим і ненародженим» він виріжнює та славить дідів, себто власне тих запорожців і гайдамаків, а батьків, себто найближчі до нього в часі покоління, називає «лукавими». Очевидно, про тих власне батьків з гірким болем душі і серця він каже: «землякам моїм... як їх бачу... ридаю як згадаю діла незабутні... оживе слава, добра слава України і світ ясний не вечірний новий засіяє». А взагалі ідею державного проводу у визвольних змаганнях

нації в минулому, виставляє Шевченко як заповіт до відновлення.

Відповідно змальовує Він Хмельницького, Підкову, Дорошенка, Гамалію — «ясновельможний блисне булавою, море (очевидно синонім збройної сили) закипить», «оживуть гетьмани в золотім жупані», «а тимчасом пишними рядами виступають отамани». Але не вагається Пророк рівночасно осудити навіть Хмельницького, що випровадив Україну на світове форум. В «Розритій Могилі» за його Переяславську угоду з Москвою, зненавидженою Шевченком як і цілою українською нацією Москвою, Шевченко з гірким смутком душі кричить: «Ой Богдане, нерозумний сину... отак то Богдане, занাপастив еси убогу сироту Україну». В тім випадку говорить безпосередньо серце Поета, що не завдавав собі труда глибше заналізувати тогочасне політичне і мілітарне положення України.

В наставленні на мілітарне поготівля нації, Шевченко метафорично одухотворює зброю, робить це для піднесення матеріального поготівля нації на випадок її боротьби за державну незалежність. Зброя у Шевченка — це «засіб великих діл» — «зброе моя, зброе золотая... чайки і байдаки спу-скали, гарматами риштували». В поемі «Тарасова Ніч» Він знов повторює «де поділась доля-воля, бунчуки, гармати?»

Де Шевченко бачить ворогів України? Він говорить про всіх «ненажерливих сусідів», що розпинали і розпинають Україну, то всеж — і цілком реалістично — за найбільшого ворога бачить Москву. В Москві він бачить ворога всіх свободолюбних народів, зокрема Народів Кавказу, про що говорить в поемі «Кавказ». Він кличе ті народи спільно боротися за волю. І тут знов бачимо, що Шевченко не зважає на особисту небезпеку, яка завжди грозила йому під московським окупаційним режимом — він уже заз-

нав був переслідувань від того режиму. Але любов до Батьківщини і сила правди були твердинею в його серці. Знов тому нераз Шевченко ясно кличе до завзятої боротьби проти Москви: «Отак воеводи, Петрові собаки, рвали її, гризли...», так Він співає в поемі «Іржавець».

Отже, в кожному майже поематичнім творі, в ліричних а навіть елегічних писаннях Шевченко підносить думку про волю, пов'язує її з вихвалюванням патріотично - риторичними словами зі славними мілітарними подіями, славить українську військовість минушини, і тим закликає націю до розуміння значіння її мілітарної сили, як єдиного забезпечення державного ус-

трою, все кличе не забувати про збройне рамено нації. Негативні часом окреслення чинів і людей в творах Шевченка, мають своє виразне позитивне значіння, бо навчають щоб і як уникати злого, невідповідного поступовання.

Чи однак ми, що так пильно студіюємо Шевченка, що зглибивши його творчість у великій мірі, чи ми ті його пророчі правди, зокрема ті міцні прайди про необхідність мілітарного поготівля нації, застосували в останній нашій визвольній війні? Мабуть, ні! А обставини були для нас ввійнятково сприятливі, на такі обставини ми чекали століття і не відомо, чи ті обставини в скорім часі повторяться.

Любомир Рихтицький

ВЛАСНЕ ВІЙСЬКО — ЦЕ ЗАКОН ДЛЯ ПЕРЕМОГИ

(З доповіді на святі 30-річчя 1-ої Укр. Дивізії УНА в Чикаго 10. 11. 73 року)

Якщо ми віримо у наші власні заяви, а саме, що наша нація стоїть у боротьбі і то у боротьбі на життя і смерть проти ворога, який не знає для нас пардону, тоді логічним висновком із цього ідейно - політичного заложення мусить бути гльорифікація наших збройних сил у всіх їх видах і формах, починаючи, очевидно, з часу королівської і княжої України, почерез Козаччину, Гетьманщину, Гайдамаччину до Українських Січових Стрільців, оцих перших легіонерів модерної української зброї, відроджене Українське Вільне Козацтво і дальше Українські Армії Визвольних Змагань, Українську Військову Організацію, Організацію Українських Націоналістів і Карпатську Січ до Української Повстанської Армії та Стрільцької Дивізії Галичина як останнього звена в ланцюгу наших збройних зусиль.

І тут, власне тут, наша типова українська влада приходить до голосу, на

жаль, у найбільш негативному розумінні цього слова. Немає ніодного періоду у нашій боротьбі, ні одної форми нашого війська, яка не підлягала б критиці того чи іншого відламу суспільства, в той чи інший час. Це так неначе якесь прокляття незгоди повисло над нашим народом, незгоди, проти якої ми всі воюємо і яку всі разом підтримуємо, шукаючи лукаво плям навіть на сонці, на те тільки, щоб переперти свою думку, щоб надірвати довір'я до власних національних зусиль, щоб заболотити найкращі сторінки нашої власної історії, без огляду на шкоду для загальної нашої справи не тільки в теперішньому, але, що важніше і в майбутньому. Скільки разів чужі, ворожі голоси покликаються на українські джерела, коли хочуть знівечити це, що для нас повинно бути найсвятіше і найдорожче? Не треба йти далеко назад в нашу історію, вже тільки найновіша дає до-

силь прикладів для підтвердження цих слів. Для деякого з українців ще до сьогодні «неясна» є роля Українських Січових Стрільців в австрійських одностроях, для інших ворожа є постать Болбочана із його славним походом на Крим, а що вже говорити про Українське Вільне Козацтво, про окремі Дивізії Армії Української Народньої Республіки і їх участь в цих чи тих змінах влади в Україні, а де справа Української Галицької Армії і її героїчного воєнного минулого, в якому ще не втихла справа так званого союзу з денікенцями та з большевиками! А вже новіші часи дають більше матеріялу, як наша національна уява його може потребувати. До сьогодні лунають голоси про неясності постанови Української Повстанської Армії, так неначе б це мало дійсно якесь значення для історії України, хто перший почав стріляти в її ворогів; і до сьогодні лунають так звані «глибокі критичні» голоси про постанови Стрільцької Дивізії Галичина так, неначе б то для історії України грало вирішальну ролю — в які однострої зодягнуті були її сини, що взяли зброю в її обороні. Усвідомім собі раз, вже хоч би при нагоді цієї річниці, що є речі важливі і є речі мало-важні, є речі, що заповнюють сторінки нашої історії, і є речі що заповняють тільки сторінки деяких часописів, які для історії України і нашого народу не мають найменшого значення, але які викликають незгоду серед нас, пожирають неспівмірну кількість часу на зайві дискусії і коштів на друкування цього, що на думку деяких редакторів є незвичайно важливе. Чи дійсно ми аж так мало знаємо історію, щоб не усвідомити, що мальконтенти її не пишуть? Що вони, навпаки, її розвиток тільки спиняють — із жертвами далеко більшими, як це було б потрібне в першу чергу, щоб нація досягла своєї мети?

Історія пишеться кров'ю і це є о-

диноке письмо, що його читають пізніші покоління, на ньому виростають і ним формують свій світогляд, свій погляд на життя і його потреби та ко-нечності. Чим вплинули на історію України оці з-посеред нас, що вічно не-вдоволені, що вічно непереконані у всьому тому, що робить здорова і го-това на посвяту здоров'я і життя ча-стина нашого народу? Тоді, коли най-кращі сини і дочки України гинули і будуть гинути в боях за її волю, дех-то між нами вперто говорить, що жертви йдуть намарне, несвідомий то-го, що сам факт, що він це говорить як член українського народу є заслу-гою тих, що за волю-долю цього на-роду покладали своє життя, тих власне ніби непотрібних жертв.

Що більше, серед нас є люди, що ще сьогодні, після досвіду хоч би ос-таннього пів сторіччя продуманого знуцання ворога над нашим народом говорять, що тільки льояльність до цього ж ворога ми зможемо собі щось вибороти. Але що вибороти? Волю? Ні, волю напевно ні. А що тоді? Право бути довічним невільником...? Всі знаємо, хто спричинив нелюдський голод в Україні і дивно, що ці з-посе-ред нас, хто опрокидує думку про бо-ротьбу, має відвагу святкувати роко-вини голоду, спричиненого тим самим ворогом, проти якого український на-рід підносить зброю.

Може, у 30-ту річницю створення Дивізії, випадало б сказати кілька трафаретних фраз похвал для чину нашої молоді, кілька думок про по-требу дальшої боротьби та золоті сторінки Історії України і на цьому закінчити свято. На мою думку, це було б на місці — але вже у звільне-ній, українській державі, де перед на-ми стояли б проблеми будови внутрі-шнього життя, економічного розвит-ку і надбаня культурних ціннощів. Сьогодні не той час.

Ми ще держави не маємо, навіть як-що хтось хоче вживати хитрого ро-

сійського ходу з державністю України на нашому внутрішньому політичному ринку за доброю монету, — ми за українську державу стоїмо у боротьбі і ці слова не є трафаретом часописного стилю. Ми стоїмо у боротьбі і з нашого боку падають жертви і для добра нашої справи було б значно краще, якби всі українці собі усвідомляли що ми є на фронті, так на чужині як і тим більше в самому краю, де жертвою падають не тільки окремі люди, але наша мова, наша культура, наша історія. Ворог не стидається палити дорогоцінні книги і документи нашої історичної старини, а дехто серед нас стидається його назвати по імені і нап'ятнувати як ворога не тільки нашого але й цілого вільного світу? В такий час нам не по-дорозі бавитись трафаретами.

Що більше, ми стоїмо перед третьою великою війною нашого сторіччя і якщо всі знаки на землі і на небі показують правдиво, чи не перед вирішальною для нашого народу війною. Нам треба одноцілості нашого національного фронту в його основному погляді на це величне щось, що ми називаємо «Україною» і не вільно нам для політикування в ім'я хвилиної сенсації жонглювати висловами на тему недоцільності боротьби та потреби льюальності. Льюальний до свого ворога є тільки раб і то тільки до часу, коли він це усвідомить. Та коли хтось, усвідомивши, далі виконує ролю раба і ще до цього закликає своїх земляків, тоді — на такому святі, як сьогодні я не хочу вживати відповідного вислову на означення таких дій.

З цього ширшого поля думок я хочу перейти на причину сьогоднішніх святкувань. Дивізія постала як натуральна конечність так історичної хвилини, як і інтересу нашого народу. Українці підняли вище голову із постановам Дивізії. Пригадаймо слова Митрополита Андрея Шептицького: «немає такої ціни, що її не варто заплатити

за власне військо!» Чи не думаємо ми всі, Шановні Пані й Панове, що майбутні події застали б Україну в значно кращому положенні, коли б вона мала свою окрему армію сьогодні, як кожна сателітна держава? Немає сумніву і тому власне Росія ніколи не дасть на таку армію згоди. Вона розуміє дуже добре, що значила б українська армія — навіть в советських одностроях. Але у нас ще є сумніви, бодай у декого із нас. І тут власне є заховане лихо у всіх наших починах. Ми не можемо боротися із зовнішнім ворогом України, доки ми не можемо викоренити знищуючих сумнівів серед нас самих, доки ми не навчимося стояти суцільним, одностайним фронтом там, де важиться доля і воля і елементарні потреби нашого народу. Український нарід не може собі дозволити на люксус пацифізму і лібералізму, яким може наприклад жити Америка, що не тільки ніколи не мала поважного противника на своїх кордонах, але й не мала модерної, поважної війни на своїй території вже понад сто років.

Наш нарід потребує духової, а за цим і фізичної мобілізації всіх наших сил. Преса приносить щодня вістки про фронтальну атаку, яка проводиться проти нас тоді, коли ми роззброєні, дезорганізовані не тільки ворожим насиллям, але й власними людьми, що свідомо чи несвідомо потурають ворожим затіям. Ми можемо дискутувати роками про внутрішній устрій майбутньої України, але в нас не може бути дискусії про її оборону, про боротьбу за її визволення, бо коли хтось виламується із українського бойового фронту у вирішну хвилину, цілий фронт може потерпіти і так вже в нашій історії бувало. Позичіі мусять бути ясні, виразні і безсумнівні: тут стоїмо ми, там стоїть ворог і нічого немає посередині. В дипломатію нехай бавляться наші політики, коли Україна вже буде вільною, але дипломатія з ворогами ніколи не була безпечною

грою. Про це переконались ми під час і після Визвольних Змагань. Ми цього світу не творили, але ми мусимо в ньому жити і усвідомити, що основним законом у ньому є сила. Тільки з цим розумінням і в душі наших національних потреб вояки Дивізії взяли зброю до рук. Дивізія не визволила України, але нашим батькам не вдалось здобути волі в далеко кращих, можна сказати унікальних обставинах. Це значить, що ми мусимо ще чекати, та не з закладеними руками і перспективами лояльності до ворога, що тримає свої хижі лапи на нашій шії.

Нехай з нагоди сьогоднішнього свята одна свідомість опанує наше думання: ми є на фронті боротьби, у всіх її видах, так, як ворог веде боротьбу з нами: на фронті мови, на фронті культури, на фронті історії, на ідейно-

му фронті і нарешті на фізичному фронті, де всюди падають наші жертви.

Будьмо горді, що наш нарід перший підняв зброю проти російського імперіялізму і большевизму, коли світ щойно в останній час починає розуміти загрозу з цього боку. Будьмо горді за наші жертви, за тих, що впади у боротьбі, бо ніщо так не зрошує поля свободи, як пролита за неї кров. Будьмо горді за наше зусилля і учимо наших дітей іти цими шляхами. І будьмо готові, за словами Наполеона, дати на поле битви останній свіжий батальйон, наш батальйон — і здобути перемогу. Щоб парафразувати Шевченка, це є слова мертвих, живих і ненароджених вояків України, для яких потреба і поклик свого народу є найвищим законом, а вибороти волю Україні — найвищою ціллю. Слава Україні!

Юрій Сластіон

МАЙБУТНЄ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

З того, що доводиться читати в нашій пресі, видно, що майже всі українці, що тут живуть, є самостійниками, патріотами і вірять, що у свій час буде Самостійна Україна, буде Українська Держава. Що ж до питання про те, яким чином до цього дійде, чи українці самі виборять свою самостійність і державність, чи їм хтось їх дасть, то про це пишеться менше. Ще рідше пишуть про те, якою буде наша Держава та який має бути її устрій, — державний, політичний, економічний.

Нам невідомо, чи цими питаннями займається якась центральна українська установа на еміграції, здається отже, що вважають, що все це, як кажуть «якось то буде». Також іноді пишуть, що це все зроблять наші брати в Краю, в Україні, без нашої участі й

допомоги, то ж нам нема чого цим журитися.

Воно правда, що головна роля в усіх зазначених питаннях та рішеннях належатиме Україні, та все ж таки здається, що й наша тут еміграція мала б у цих справах брати якусь участь, щось робити, хоча б в теоретичній розробці ряду питань, в різних калькуляціях, прогнозах, а пізніше може й у більш конкретних питаннях, як от допомога Краєві в різних справах, звязки з можливими союзниками і т. п.

Також думається, що цими питаннями мало б цікавитися наше Українське Козацтво та ділитися думками в цих справах на сторінках свого журналу, а не тільки згадувати минуле. Зокрема мали б цікавитися наші козаки військовим устроєм майбутньої У-

країнської Держави, а головне, чи буде в тій Державі козацький стан, козацькі війська, яка буде їхня роля, їхній уділ у всьому військовому потенціалі України і який буде загальний характер тих військ та їх організація. А може треба було б уже тепер починати підготовку до вирішення цих питань, наразі хоча б тільки теоретичну та ідеологічну.

Нам вже доводилося висловлювати ці думки в розмовах з деякими знайомими, людьми культурними і патріотичними. І от цікаво, що вони зустріли ці наші думки з іронією. Кажали: — та що це єй? Думаєте, що козаки в жупанах і шараварах, з шаблюками та списами воюватимуть проти танків, ракет, літаків, атомових бомб? Що ж, на перший погляд може воно здається й смішно, але в дійсності так не є. Кажуть же, що ідеї сильніші від атомових бомб. Зрештою, козак, це ж не тільки людина в жупані й шараварах, з шаблюкою та списом, що крім цієї традиційної зброї більш нічого не знає. Хіба що старші члени Українського Козацтва, яким вже запізно було б заглядати в майбутнє, чи знайомитися з сучасною військовою справою. Тому вони більше говорять та пишуть про минуле, згадують «минулі ті дні і битви де разом рубались вони».

Це і є обов'язок старшого Козацтва: плекання козацького духа, передавання його молодшому поколінню, щоб виховати його на наших славних козацьких традиціях. І тут спогади про нашу визвольну боротьбу, про славні діла ще живих і тих, що вже відійшли, все це відіграє велику і позитивну ролю у плеканні й вихованні козацького духу. Бо ж сучасне базується на минулому, історія це ж мати всіх наук і без неї не можна будувати сучасного й майбутнього.

Але не можна цим обмежуватися. треба ще більше думати про сучасне

й майбутнє і готуватися до нього. Де нема руху вперед, там завмирання, що веде до смерті. Середнє, а головню молодше покоління козацтва якраз і мало б виявляти найбільше цікавості до майбутнього України та майбутньої долі Українського Козацтва. Молодь же завжди задивлена у майбутнє. Є ж у нас і ветерани американської та канадійської армій, що вже брали участь у сучасних війнах, то й вони могли б допомогти у справі ознайомлення молодих козаків з питанням сучасного війська.

Звичайно, все це здається нам дуже далеким, захованим в тумані далекого майбутнього. Ну, то значить час іще є і його треба якнайкраще використати. Не чекати ж поки Україну «в огні окрадену збудять», як це вже не раз було в нашій історії і доводило до трагічних наслідків. Наші політики, історики, дипломати, правники, мають вести свою працю, Козацтво ж українське теж не сміє дармувати і має вести свою підготовчу працю.

Чи потрібне ж майбутній Україні Козацтво? Загляньмо до давнішої і недавньої нашої історії та історії наших сусідів. Про ролю Українського Запорізького Козацтва загально відомо, що відіграло вирішальну ролю в справі захисту України від ворогів, збереженні її як нації та будівництві її державности. Якби не було Запорізького Козацтва, то вже давно мабуть зникла б і пам'ять про Україну. Вороги наші ласим оком дивилися на запорожців і не раз намагалися переманити їх на свій бік. Такі намагання Польщі й Туреччини загальновідомі.

Найбільше ж і найзручніше використовувала запорожських козаків Московська держава, головню у своїх завойовницьких війнах, а також на найтяжчих роботах, як наприклад, на так званих «каналських» роботах при будівництві Петербургу, де козаки масово гинули від холоду, голоду, висна-

ження й жорстокого поводження з ними московських наглядців. Кажуть же, що Петербург збудований на козацьких кістках. Після завоювання Криму запорожці стали вже непотрібні Московській державі, а потрібні стали їх землі для колонізації. Тоді Січ було зруйновано, а запорожців розігнано. Частина їх осіла на північно-західньому березі Чорного моря, частина пішла аж за Дунай під турка, а пізніше їх було переселено на Кубанщину, де вони були потрібні для війни з черкесами, а по війні несли сторожову службу та колонізували кубанські степи. Це виявилось корисним для Російської держави і далі вже за її ініціативою і допомогою постають все нові козацькі війська у завойованих азійських країнах на нових кордонах Росії.

У 1864 р. було закінчено «покорення» Кавказу, після чого його було поділено на адміністративні округи російського типу і підчинено управлінню російської адміністрації. Два козацьких війська на Північному Кавказі — Кубанське й Терське — замість бойової, несли тепер лише сторожову службу і козаки (крім «очередних» полків) могли зайнятися мирною хліборобською працею.

Козацтво творило особливу окрему групу хліборобського населення в Російській імперії. Козаки, ці воїни-хлібороби, несли бойову та сторожову службу на кордонах Російської держави, а під час воєн з'являлися на поклик держави у своїх козацьких з'єднаннях. Отже, державі було з ними небагато клопоту, бо вони були вже вишколені, дисципліновані, організовані у свої козацькі полки і їх можна було з місця посилати на фронт і держава потребувала їх до самого кінця імперії.

Як тільки до Росії приєднували нові землі, чи області, як це було в 10-их роках 19 ст. в Середній Азії та на Далекому Сході, там зараз же заводилося нове козацьке військо, так що на-

прикінці 19 і початку 20 сторіччя нарахувалося всього 11 козацьких військ: Донське, Кубанське, Терське, Астраханське, Уральське, Оренбурзьке, Сибірське, Забайкальське, Семиріччине, Амурське і Уссурійське.

Козацьке «сословіє» (стан) на початку 20 ст. складало десь біля 3 відсотки населення імперії і перевищувало 3 мільйони чоловік.

У 1869 р. було видано закон «О поземельном устройстве в козацьких військах» згідно якого «при наділі козацьких станиць отводиться їм удобної землі по 30 десятин на кожну душу мужеского пола казачього сословія». Таким чином нормальний розмір козацького наділу перевищував середній наділ поміщицьких селян більш як у 8 разів, а «казьонних» селян в 4 рази. Мінімальним наділом на козацьку душу вважалося 20 десятин. Громадське управління козацьких станиць було врегульоване за царя Олександра III законом 1891 р., за яким станичні збори козаків домогосподарів вибирали станичних отаманів, казначеїв та суддів. Вищі ж органи військово-адміністративного управління призначалися правительством. Отже, це були напіввійськові, напівселяне, мали дуже добрі земельні наділи та інші привілеї від держави, жили заможні і за те несли свою службу своїм коштом і на своїх конях. Щоправда, вони теж носили жупани й шаравари, хоч може й не такі широкі, як колись наші козаки, воювали шаблями та списами, але замість таківниць та пицалів мали «трюхлінійні винтовки», отже їхня військова техніка була вже трохи вища. Всеж таки, коли, напр. в часі першої війни їхні загони попадали під німецький артилерійний, чи кулеметний вогонь, то їм доводилося тікати.

Під час революції та громадянської війни козаки мали реальні можливості здобути свої козацькі держави, але з браку єдності не змогли використати цих можливостей. Дуже багато їх

загинуло з рук москвинів совіської влади, а решта стала погноєм для нової комуністичної імперії і так вони зникли, як окремі групи населення та війська. По вибуху російської революції 1917 р. козацький рух почав спонтанно виявлятися в Україні і розвивався у багатотисячні лави Вільного Козацтва що боронило Україну від нападів червоних та білих армій. У 1918 році козацтво мало вже характер нової організації. Та боротьба кінчилась нещасливо: ворог був багатосильніший і проти нього встояти не було сили. Тепер козацькі організації є тільки на еміграції.

То як же буде з Українським Козацтвом в Українській Державі?

Про форму устрою і влади в Україні після її звільнення рішатиме Український Нарід у вільнообраному Сеймі, або способом всенароднього референдуму. Тоді буде вирішено також і про Українське Козацтво: чи це будуть окремі козацькі війська, чи може вся армія, всі збройні сили України будуть зватися козацькими. Та в обох випадках має бути збережена здорова історична засада, що основні поселення козацьких військ займатимуть периферійні, ближчі до кордонів української землі. Не лише прикордонну смугу, а й ширші простори біля цієї смуги. Козаки теж будуть воїнами-хліборобами, старше покоління буде більше хліборобами, а молодше більше воїнами, а їхні терени будуть більш відкриті, як в середині країни. Там не буде великих індустріяльних будов, а крім тих сел та малых міст, що залишаться з попереднього часу і нових козачих станиць та хуторів, будуть лише низькі, чи й підземні бункри з військовими влаштуваннями, що їх не буде видно серед полів. Козаки теж будуть мати від держави різні привілеї, головню щодо наділів землі і тому вони цю свою рідну українську землю, що буде також їхньою власністю, будуть любити, берегти й захищати. Мо-

жливо, що їхня одежа, чи уніформа девчому буде нагадувати традиційну козацьку одежу, можливо, що й вигляд їх до певної міри буде нагадувати традиційний вигляд наших козаків (вуси, оселедці), але головне буде в тому, що їхня молодь буде переходити спеціальний військовий вишкіл у відповідних учбових закладах, козацьких кадетських корпусах. Таким чином війська козацькі будуть на рівні вимог, що їх висуватиме сучасна воєнна наука, сучасні способи ведення воєн і модерна військова техніка, так, щоб у передвоєнному та воєнному часі ці війська могли з повним успіхом виконати всі ті різнородні завдання, що їх поставлять перед ними вимоги того часу. Отже, це будуть новітні козацькі війська.

У передвоєнний час козаки з найбільшим успіхом зможуть на своїх теренах, які вони найкраще знають, цебто просто в себе дома, вилловлювати шпигунів та диверсантів, закинути сюди ворогом через кордони України, а під час війни це буде служба спостереження, виявлення і попередження, радарна служба, знешкодження та знищення можливих парашутних десантів та окремих груп противника, що могли б прорватися сюди через кордон. Також виявлення, недопущення, або боротьба і знищення з'єднань сухопутних військ противника, таких, як танкові, мотострілецькі, чи піші з'єднання, що могли б з'явитися на нашій землі після повітряних атак ворога.

Це вже буде залежати від оборонних плянів нашого військового командування, які саме спеціальні частини та з'єднання будуть мати місце в цих козацьких військах. Може там буде й кіннота, але напевно і головню будуть моторизовані частини: танкові, артилерійські, ракетні, зенітні. Такі завдання, як повітряна оборона, знищення нападаючих балістичних ракет противника та його літаків, що прорвалися понад наші кордони, знищення їх на-

шими зенітними ракетами - перехватниками, антиракетами, що можуть знищувати ракети противника ще на їхньому шляху. Ці завдання зможуть найкраще виконувати саме стаціонарні козацькі війська зі своїх пригатованих позицій, як ракетна та зенітна ракетна артилерія, встановлена на бетонних фундаментах з зарані пристріляними секторами можливої появи ворога. Також виявлення, перехоплення і знешкодження зенітними ракетами ворожих літаків - бомбардувальників і ракет, що летять на наші міста і промисловість, отже знов таки повітряна оборона, протиракетна оборона, хемічний захист від радіації, протизомовий захист.

Сухопутне військо в теперішні часи та в майбутньому не може одержати рішальної перемоги над противником; воно вже не є головним родом війська. Головну, вирішальну роль відіграють тепер ракетні війська і їх удари можуть вирішити кінцевий епісод війни. Сухопутні ж війська можуть мати такі завдання, як напр. розгромити вцілілі рештки сил ворога, що загнався на наші терени після ударів ракет, авіації і ін., а то й захопити сусідні терени противника для знищення його військових баз, що там знаходяться та вціліли після ударів наших ракет та авіації. Проте, з розвитком лазерової зброї («проміння смерті»), можливо, що роль сухопутних військ знов піднесеться, оскільки деякі види цієї зброї мають зовсім малі розміри, навіть у вигляді ручної зброї. Говорячи про сухопутне військо, ми зовсім не маємо на увазі піхоту: очевидно, те військо буде пересуватися відповідним транспортом, може подібним до джипів. Після введення ядерної зброї, воєнна наука мусіла до певної міри змінитися. А ота давня, Суворівська

наука — «пуля дура, штик молодець», стала вже давно анахронізмом і атаки у пішому строю стали дуже рідким явищем.

Ми свідомі того, що не один з наших козаків, прочитавши повищий розділ, почухає потилицю і скаже: А хто ж нам все це дасть? Ми відповімо: той самий, що дасть Україну. Звичайно, якщо сидіти й чекати, що хтось нам дасть Українську землю та модерну зброю, то не дочекаємося. А ось жиди були в труднішій ситуації і їх менше, як нас, але перемогли, діставали зброю, воювали, а тепер не лише дістають зброю а й самі вже роблять її і продають іншим країнам. Отже, не чекали, що хтось щось дасть.

Якщо Україна постане внаслідок війни, то не тільки вона, а й сусіди її будуть ослаблені тією війною і отже вона матиме шанси втриматись, а потім розбудувати своє господарство, торгівлю і промисловість, в тому й військову і мати не лише куповану зброю, а й свою власну. Коли ж це станеться без війни, то справа буде ще легшою; це вже, як кажуть «буде видно».

Але головне, що й тепер не можна дармувати: треба притягати в ряди козацтва більше молоді, виховувати її на наших славних козацьких традиціях, заохочувати до вступу до вищих військових шкіл в Америці й Канаді, готувати з неї новітніх козаків, озброєних ідеологічно та знанням модерної військової техніки, щоб вона в свій час віддала ці свої знання справі визволення й захисту Батьківщини. Треба рже тепер мати хоч приблизне уявлення, що має бути зроблене і керуватися відповідно до цього ідеєю, щоб кликати нашу молодь до творчости, до будування свого майбутнього.

«ВСІ НАРОДИ ЗАВЖДИ БОРОНИЛИ СВОЄ ІСНУВАННЯ... ДО ОСТАНКУ»

(Слова Гетьмана Богдана Хмельницького)

Василь Личманенко

ПОЛКОВНИК БРАЦЛАВСЬКИЙ ДАНИЛО НЕЧАЙ

З багатьох видатних постатей — героїв Визвольної війни українського народу під проводом Великого Гетьмана Богдана Хмельницького, війни за визволення від панської сваволі, від нестерпного гніту польського феодалізму, від жорстокого насаджування ненависної народу церковної унії — намагання спольщити наш народ, народна пам'ять свято береже постать полковника Війська Запорозького, згодом полковника Брацлавського Данила Нечая, діяльного і успішного організатора партизанської війни проти поляків навіть в часи перемир'я, людини, яка втілювала найкращі якості і прикмети запорожця: сміливість, відчайдушну хоробрість, гарячу любов до свого народу, безкомпромісність у боротьбі з ненависним ворогом козацької волі, волі свого народу.

Не дурно пам'ять народня в своїх думках і піснях так звеличує полковника Данила Нечая, ставлячи його поруч з іншими героями Визвольної війни: Максимом Кривоносом (Перебийносом) і Морозенком.

Не зберегла нам пам'ять народня, ні історія нічого про походження Нечая, не знаємо де і коли він народився. Знаємо, що був він КОЗАК - січовик, як і багато інших. Щойно героїка Визвольної війни винесла його на провідне становище одного з найближчих співробітників Гетьмана Богдана. З певністю можна сказати, що володів він немалими здібностями, коли так швидко пішов угору. У другій половині гетьманування Богдана Хмельницького, коли від керівництва війною проти Польщі вимагалось не тільки бойового запалу — сили лева, а й хитрощів лиса для ведення необхідних дипломатичних переговорів з сусідами, коли перед Гетьманом повстала

необхідність шукати союзників проти Польщі, творити коаліцію держав, з допомогою якої він мав би змогу утвердити державу Козацько - Руську, дістати визнання її з боку інших держав, група молодих старшин часто не годилася з потягненнями Гетьмана і вимагала безкомпромісової боротьби з Польщею аж до повного її упокорення.

На чолі тих старшин молодих помітно вирізнялися полковники Іван Богун, Данило Нечай і Головний Обозний Чорнота. Вони домагалися від Гетьмана не миритися з поляками, а гнати їх за Вислу, домагатися повного визволення України.

В міжчасі Гетьман Богдан намагався створити коаліцію з Молдавії, Волощини, Семигороду, Криму і Туреччини. І саме тоді помер польський король. Шляхта заходилася з виборами нового короля, а Гетьман Богдан, з'єднавшись з кримськими татарами, рушив на Волинь і обложив місто Збараж. Поляки сховалися за мурами міцної фортеці і, хоч терпіли голод і безводдя, все сподіваючися допомоги від нового короля, трималися міцно. Король з «посполитим рушенням» таки йшов на допомогу Збаражеві, але Гетьман Богдан вирушив з татарами на зустріч і обложив його під Зборовим.

Здавалося, участь польського війська на чолі з королем, вирішена. Та тут зрадили татари. Порозумівшись з поляками, вони домагалися від Гетьмана миру з поляками, загрожуючи в протилежному разі перейти на бік поляків. Так було татарами врятовано польського короля, а Гетьмана примушено підписати невігідний для нас Зборівський договір.

Обидві сторони розуміли, що такий мир не розв'язує суперечностей, що

має прийти до поновлення воєнних дій. А Богун і Нечай, полковники прикордонних полків Винницького і Брацлавського, то й зовсім не визнали договору і вирішили продовжувати війну з поляками, не допускати панів на українські землі.

Обидві сторони посилено готувалися до нової війни.

Польний гетьман Калиновський з свого боку скупчував «посполите рушення» на Поділлію і в лютому 1651 року перейшов кордон, підступом знищив Нечаєву прикордонну сторожу край Чорного Лісу у Вороньківці і 20 лютого напав на м. Красне. Полковник Нечай, нічого не знаючи про небезпеку, гуляв на заговінах у Красному. Гуляли й козаки, як звичайно під час миру. Аж тут до Красного ускочив передовий полк Калиновського Нечай вискочив на гвалт. Усі, хто міг боронитися, скупчилися біля нього, але поляки наскочили з усіх боків. Під Нечаєм було забито коня і поляк Байбуза поранив смертельно Нечая. В той же час поляки підпалили місто і стали нещадно рубати мешканців, не милуючи ні жінок, ні дітей. Рештки козаків під проводом Кривенка разом з частиною міщан зачинилися в замку, куди перенесли вже труп Нечая.

Три дні відбивалися козаки, а на четвертий не встояли, занадто мало їх лишилося. Поляки увірвалися до замку і вирубали усіх до ноги. Священика, що читав Псалтиря над Нечаєм, спалили живого.

За Нечая і за Красне гідно відплатив

полякам Іван Богун. Коли поляки після Красного спробували напасти на Винницю, Богун погромив їх так, що вони мусіли тікати в Забужжя.

І довго - довго по всій Україні народ оплакував свого оборонця - героя, висловлюючи свою любов у думах і піснях, одну з яких подаємо на вічну славу лицареві народньому, козакові Запорозькому, полковникові Брацлавському Данилові Нечаяу.

*«Ой у Краснім на ставочку туман осідає;
Чатували козаченькі у зеленім гаї.*

*Ой поставив козак Нечай та сторожу в місті,
А сам пішов до кумасі звінок риби зйісти,
Та він засів коло столу, здрібна промовляє,
Та з кумою, із любовою мед, вино кружляє.*

Ой заржали кониченьки та посеред гаю.

Кличе козак молоденький: «Утікай Нечая!»

— Як я маю, козак Нечай, звідти утікати,

Славу свою козацькою під ноги топтати?»

Подивився козак Нечай в кватирку очима,

А вже ляшків сорок тисяч стоїть за плечима.

Ой як крикне козак Нечай на хлопця малого:

— Сідлай, джуро, сідлай малий, коня

вороного!

Сідлай мені вороного, собі буланого, —

*Геть виріжем вражих ляхів — геть що до
одного!*

Ой не встигнув козак Нечай на коника спасти,

Взяв ляхами, як снопами, по два ряди класти.

Повернувся козак Нечай на лівее плече,

*А вже з ляшків, вражих синів, кров річками
тече.*

Повернувся козак Нечай на правую руку,

Не вискочить Нечай кінь із лядського трупу.

Не доскочив козак Нечай дубового тинку —

Покотилася Нечаєва головка по ринку.

Зібралися козаченьки в високі палати,

Стали думать та гадати, де Нечая поховати:

Ой сховаймо головоньку, а де церква

Варвара,

Ой щоб розійшлась по світу Нечаєва слава!

Я. Ісаєвич

КЛЕЙНОДИ ВІЙСЬКА ЗАПОРІЗЬКОГО

Козацьке військо вирушає в похід. Майорать різнобарвні прапори. На чолі полків гарцюють на баских конях полковники з пірначами в руках. А ось і сам гетьман - увсібіч видно його гетьманську малинову корогуву і бунчук — військові клейноди, символ бойової доблесті Запорізького війська. В численних битвах козаки відкрили свої клейноди невмирущою славою.

Головними клейнодами війська Запорізького здавна вважалися гетьманська булава, бунчук (металсва куля з «шлейфом» з кінськокго волосся, яку на довгій жердині носили за гетьманом), гетьманська корогува, військова печатка. Свої клейноди мали і полки. Зокрема ознакою полковницької влади був пірнач. Від булави він відрізнявся формою: замість круглого «яблука» пірнач мав «шестиребний» різьблений наконечник. Крім того, полки і сотні мали свої прапори і «значки» (прапорці).

Як виглядали козаці прапори часів визвольної війни 1648-1654 рр. під проводом Богдана Хмельницького? До останнього часу відомості про це діставали із скупих згадок у творах деяких тогочасних авторів. Наші малярі, змальовуючи події середини XVII століття, найчастіше зображали козацькі прапори такими, якими вони були пізніше, у XVIII столітті. І ось недавно серед рукописів колекціонера XVIII століття П. Дубровського було виявлено унікальні документи: зроблені в 1641 році малюнки 24 козацьких прапорів. Тут 12 прапорів Чернігівського полку, а також 12 прапорів, бунчук і значок Київського полку. Особлива цінність знайдених документів полягає в тому, що в підписах до малюнків вказано кольори прапорів, а також матеріал, з якого вони виготовлялись. Своєрідним зразком викорис-

тання «підручних засобів» є прапор ч. 9: на червоне полотнище нашито різноколірну прикрасу від намета східного типу. На багатьох прапорах зображено сонце, місяць, зірки, що дуже характерно для символіки народного образотворчого і декоративного мистецтва. На трьох прапорах нашитий чи намальований лук. Очевидно, через недогляд або незнання справи автор опису і малюнків намалював звичайний лук, а не дуже схожу на нього кушу (арбалет, лук - самопал з прикладом), яка вважалась у XVI — XVIII століттях гербом міста Києва. Прапори з кушею могли належати не козакам, а міській сторожі або ремісницьким цехам.

Дуже цікавий прапор, на якому намальована рука з мечем на тлі неба з сонцем, місяцем та зірками. Більшість прапорів виготовили українські ремісники. Вони користувалися загальноприйнятими у фєвдальній Європі зразками і, крім того, широко застосовували мотиви українського народного декоративного мистецтва. Деякі прапори виготовлені з китайки й обшиті полотняними «лиштвами» чи мереживом. Є прапори з гарусу (червоної вовняної тканини), бавовняного «киндяку». Серед кольорів переважають червоний різних відтінків, блакитний, сірий. В середині XVII століття козацьке військо на Україні, як і війська інших держав, ще не мало єдиного типу прапорів. Проте вже у цей час козаки, як видно з їхніх печаток, мали свою емблему — зображення козака - піхотинця з рушницею. У XVIII столітті цю емблему починають називати «гербом національним»), вона з'являється на прапорах полків і сотень Гетьманщини (Лівобережної України). На прапорах Запорізької Січі

(«Війська Низового») бачимо ікони, хрести, сонце, місяць, зірки, інколи — зображення козацьких човнів на морі. Минуло понад три століття. Пожовклі аркуші старовинних малюнків лягли

на стіл дослідника. На їх підставі, а також із знайдених з ними описів відтворюємо прапори Чернігівського та Київського полків і самоврядування міста Києва.

Володимир Мошинський

РОДИННІ ЗВ'ЯЗКИ МОШИНСЬКИХ І ЧАЙКІВСЬКИХ З КОЗАЦТВОМ

Сучасні обставини, в яких знаходяться українці в вільному світі роблять неможливим доказати свій родовід більш менш точно, бо доступ до архівів, які схоронилися в Україні є покищо, неможливим.

І тільки знанні родини мають можливість, як наприклад, Скоропадські, Остроградські і інші можуть заявляти без архівних доказів свою приналежність до відповідного родоводу. І тільки посилаючись на «устні» джерела, можна щось відповідного вишукати в цій ділянці.

Отже звернемось до цих «устних» джерел, торкаючись роду Мошинських.

Треба сказати наперед, що в свої молоді літа я не дуже цікавився своїм родоводом, але в розмовах з своїм батьком всеж таки його питав звідки взялися Мошинські. Батько казав, що йому оповідав його батько і дід, що Мошинські ведуть свій родовід від козака Мошни з містечка Мошна.

Батько теж оповідав, що наш рід дуже великий, в сенсі кількості, бож він, себто батько був 12-тим сином, наймолодшим, отця Якова Мошинського пароха с. Погреби, Васильківського повіту на Київщині.

Чи належав козак Мошна до шляхетського роду не знаю. В «Малоросійському гербовнику» — В. К. Лукомського і В. Л. Модзалевського його роду немає. Правда, цей гербовник не охоплює шляхетських родів цілої України, а переважно лівобережної У-

країни, а більше торкається Чернігівської та частинно Полтавської губерній. Натомість, в польському гербовнику («Гербаж польські». В Липську. 1839-1846. Нієсієскі, Каспер (С. Ж.) сторінки: 485-488 є два роди Мошинських герба «Лодзія» та герба «Налонч».

Перечитавши про ці два роди, знаходимо про другий рід — герба Налонч, що він походить з містечка Мошна, Люблінського воевідства.

Можливо, що один з представників цього роду (між іншим, як тут говориться в гербовнику, — дуже войовничого і лицарського) опинився в Запорожжі разом з князем Байдою Вишневецьким, бо як ми знаємо, Вишневецький був надісланий королем польським для організації захисту проти нападу татар і турків. Моя мати, Марія Мефодівна з роду Богуславських, була донькою дякона отця Мефодія Богуславського, який служив в церкві св. Ольги в Києві на Печерську.

Дружина моя — Ларисса Захаровна Чайківська, донька ставрофорного протоієрея Захарія Павловича Чайківського. Отець З. Чайківський був парохом в с. Бросці, Ізмайльського повіту.

Отець Захарій оповідав, що на Дунайську Січ прийшло три брати — Чайки. Один з тих братів був дідом о. Захарія. Батько о. Захарія Чайківського о. Павло був теж якийсь час на Дунайській Січі, а потім перейшов до козатства, яке організував Микола І-й

на півдні Бесарабії, Буджакське або Дунайське Козацтво. Це була козака дивізія, яка була розташована по селах Південної Бесарабії Акерманського та Ізмаїльського повітів, а штаб дивізії містився в с. Волонтирівці Акерманського повіту, де отець Павло був протодіяконом тої дивізії. В 1868-му році Дунайське козацтво було зліквідовано, а отець Павло залишився в с. Волонтирівці протодіяконом. По переданню ці три брати, що з'явилися на Дунайській Січі були родом з Полтавщини.

В «Малоросійському Гербовнику» - В. К. Лукомського й В. Л. Модзалевського є про «потомство Григорія Чайківського», військового товариша, що герб має «Дембно». Щит: на червоному полі срібний лапчатий хрест в

супроводі в нижньому лівому куті зкорочений ломаний пасок.

Нашлемник: церковний хрест між двох буйволових рогів. Ч. 4972.

Чи о. Захарій Чайківський (чи Чайковський, як значилося в російських документах) та його батько о. Павло являлися потомками Григорія Чайковського точно тепер підтвердити тяжко, але з увагою придивляючись до даного герба можна з великою долею правди припустити, що Захарій та його батько Чайківські дійсно були потомками військового товариша Григорія Чайківського, бо в гербі багато є від «духовенства» — як в щиті, — **лапчатий хрест**, так і в нашлемнику, **церковний хрест!**, а це говорить за те, що рід Григорія Чайківського з давніх давен мав представників з духівництва!

I. Бунін

«КОЗАЦЬКИМ ХОДОМ»

Назавжди лишиться мені памятною ця поїздка на «Чайці»! То була моя перша юнацька подорож. Пізніше мені прийшлося багато тинятись по білому світі, але, здається, жадна моя подорож не закарбувалася в моїй душі так, як оті недовгі скитання на півдні...

Я довго плекав мрії про них. В той час я скінчив науку в гімназії і очевидно, міг скористуватися своєю свободою лише влітку. Та все ж готуватися до подорожі я почав, здається, ще з січня. Багато вечорів витратив я на вивчення мапи півдня, на укладення маршрутів і на обрахунки подорожніх витрат; нарешті великого труду коштувало мене переконати свою маму відпустити мене одного. Я намагався триматись так серйозно, а головне, так її просив, що врешті вона пого-

дилася. Але як би вона знала, що мені прийдеться подорожувати порогами!..

Одначе, що до моєї чести, то треба, між іншим, докинути, що я не обдурював її, коли говорив, що поїду Дніпром лише до порогів. Перед тим я багато читав про Україну, про Запорозьку Січ, часто малював у своїй уяві бурхливі Дніпрові пороги й переїзди через них «козацьким ходом», тобто прямою дорогою через крутіжі, але цілком не сподівався побачити їх цього літа. В дорозі я навіть забув про них. Моя увага була зайнята видами нової місцевости та новими типами людей — Українців, і в вагоні, по дорозі з Курська до Києва, я або ж не відходив цілими годинами від вікна, або ж прислухався до якої південної мови й приглядався до облич-

Українці мені сподобалися з пер-

шого погляду. Я враз помітив яскраву різницю, що існує між мужиком - росіянином і Українцем. Наші мужики нарід у більшій частині виснажний, в порваних зіпунах, у лаптях та онучах, із схудлими лицами й кошлатими головами. А Українці справляють приємне враження: рослі, здорові й міцні, дивляться спокійно й ласкаво, вдягнуті в чисту, нову одягу... Та й місцевості за Курськом починаються також веселі: рівнини піль простягаються в таку далечінь, про яку мешканці середніх і північних губерній навіть поняття не мають. І далеч ця так живописно є прикрашена синіючими могилами й силуетами стрімких топіль на хуторах.

Завдяки цьому я затратив багато часу в дорозі до Києва. За Путивлем, за стародавнім Путивлем, де колись плакала Ярославна, плакала ранніми зорями на «заборолі» за Ігорем, — я залишив поїзд і вирішив мандрувати кілька днів пішки. Свої речі я здав до багажу; револьвер — зі мною, і мені ніщо більше не завважало виконати свій намір. У мені вже й тоді жила пристрасть до піших подорожей, — і ось я один у степу, правда, недалеко станції, але все ж таки в степу, увесь день я сам і під відкритим небом!

А погода, як навмисне, стояла чудова. День за днем здійсмався все яркіший і яркіший. І мов яскравий гарний сон, лишився в мене спогад про ті дні.

Був початок червня, найвеселіша пора року. Ніколи не буває таких світлих полуднів, ніколи не дихає природа такою повнотою щастя, життєрадості, як у цю пору; і приємно було мені йти гарячим, запиленими дорогами, пробиратися межами, тонути в нерухомих житах, вівсах, ячменях і пшеницях, де немов від вогнища, пашить обличчя сухим жаром, духмяно пахне степовою рослинністю — нагрітими квітами й травами, а над головою дзвенить і дзвенить повітряна музика

тисячі дискантових оркестр комах, що невмовкаючо оспівували оте радісне життя степового червеневого полудня, ці безконечні далі, мріючі в засліплюючому блиску сонця!..

Верств за сто до Києва я, нарешті, знов всів до вагону. Памятаю, немов зараз: сонце вже хилилося до заходу, поїзд швидко біг серед придніпрівських лісів, і раптом у повітрі війнуло якимось вийнятковим приємним, свіжим ароматом. Я виглянув у вікно — і серце моє захололо з радості: переді мною вже розстелялася на кілька десятків верств і синіла лісами, лугами й віддаленими горами — долина Дніпра!

— Чим же це так чудово пахне? — запитав я свого сусіда.

— Е, — сказав він із усмішкою, — це рідкісний аромат! Це пахне зелення дубових лісів і верболозів на островах, що лиш недавно виступили з води після розливу Дніпра.

Не знаю, чому, але тоді слова його видалися мені дуже поетичними. Поїзд під гору біг все швидше, і, стоячи коло вікна, я впивався запашним зустрічним вітром, який так ласкаво й м'яко бив мене по обличчі. Долина все вільніше розкривалася в золотистому вечірньому освітленні. А потім раптово засинів розлив і самого Дніпра, блиснули за Дніпром, поперед поїзду, золоті хрести київських церков на високих горах, заgrimів під колесами вагонів дніпрівський міст і довго мигав перед очима залізним плетивом своєї ґратчастої галерії, немов би поїзд біг у клітці.

— Київ! — почувлися голоси навколо мене. — Слава Тобі, Господи, приїхали!

І ось мої мрії здійснились: я — в справжній Україні, на Дніпрі, та ще й стою на покладі «Чайки», що має відійти в довге плавання, під час якого прийдеться «козацьким ходом» переправитися через пороги.

Попасти на неї мені вдалося цілком випадково, завдячуючи випадковій протекції одного нашого далекого родича, що жив у Києві й займався збиранням матеріалів до історії України.

— Якщо вас так дуже цікавить Дніпро, — сказав він мені, — то я вам улаштую поїздку аж до Олександрівська на «Чайці». Хочете?

— А що ж це таке та «Чайка»? — з цікавістю перебив я його.

Він хитро, скося глянув на мене через окуляри й розсміявся ріденьким сміхом худорлявого й маленького старичка.

— А це не птиця, — промовив він у ніс, — це такий гончак, іншими словами барка, навантажена дровами.

Признаюсь я був розчарований. Я уявив собі, що «Чайка» — це якийсь гарненький білий бриг під білими вітрилами; а тут раптом — барка з дровами.

— Так, так, — підтвердив старий вчений, — це барка одного мого знайомого Жида, який і назвав її «Чайкою». Глупо, звичайно, але що ж робити! Вам прийдеться рухатись нею дуже повільно, але за те ви пройдете пороги, чого не можна зробити на пароплаві, й побачите правдивих нащадків запорожців — лоцманів, які поведуть «Чайку» від Катеринослава аж до Хортиці, де колись також козаки панували. В такий спосіб, я думаю, ви примиритеся з «Чайкою».

Я з подякою поспішив погодитися на таку пропозицію і, правду треба сказати, не шкодував пізніше цього: я, насправді, не тільки примирився з «Чайкою», але навіть привязався до неї, а потім і залишив її з великим сумом.

Мирно й весело протекло наше плавання на «Чайці». Цілий її екіпаж складався з одинадцяти осіб: 8 гребців - Білорусів, старого Жида, його кузена і мене. Білоруси майже весь день, гребли довгими веслами. Молодий Ілля Ісайович лежав на покладі й витра-

чав більшість часу на читання дешевеньких романів. А сам Ісає Маркович, товстий і надзвичайно поважний чоловік, був зайнятий якимись розрахунками, молитвою і їдою і завжди сидів собі в каюті, невеликій, дерев'яній комірчині, влаштованій під кермою. Таким способом я був цілком залишений самому собі й міг спокійно насолоджуватися красою Дніпра.

На зорі, від широкого плеса ріки, від її непроглядних берегів і синіючих далей віяло такою здоровою свіжістю, такою запашною вологістю, — міцним запахом дубової зелені, що здавалося, з кожним вдихом всотуєш у себе молодість і бадьорість. Плавно віддавалася повільній течії наша барка, а назустріч їй рухалася багатоводна ширина Дніпра, проходили зелені гаї островів, там і сям тяжко пливли велетенські дараби, а на них метушилися зайняті роботою люди, було чути жваві крики, говор і пісні.

І, примружуючися від яскравого й бадьорого блиску ранішнього сонця, я не відривав очей від цієї величавої ріки, що звивалася більше, як на дві тисячі верств по стародавніх місцях руського царства.

Вигляд наших гребців, блакитно-оких, покірних і ласкавих Білорусів, у лапцях і довгих, брудних сорочках, нагадував мені бідну батьківщину Дніпра — болота смоленської губернії. Там таємничо народжується він маленькою річкою і тече дрімучим Поліссям, де ще до цього часу бродять дикі й дикі кози, а бобри будують на лісних затопах свої хатини, там і росте, зливаючись із таємничими допливами в глушині й синюватому сутінку соснових борів і вже величавим та повноводим зяеляється у цій мирній і веселій Україні, благословенному краю хліборобства та хутірського життя.

І я думав про те, яка прекрасна ще до цього часу ця країна, над якою проневолося стільки віків кривавих війн

і розрухів; степами якої бродили дикі племена Печенігів і Половців; думав про те, як довго зберігає ця країна печать глибокої старовини серед нового, гамірливого життя... І, — смішно сказати! — стоячи на покладі, я не раз шукав очима того місця, де колись-то серед гір білів придніпрівський хутір пана Данила...

Але що ж, Бог його знає, де там жив пан Данило! Часи «Страшної пімсти» так само, як і далекі часи Половців, давно відійшли у вічність. Грізна минувшина вже не лякає нас, лише ще живо пригадує про неї могутній і глибокий Дніпро. Верхів'я його прибережних гір все ще схожі на старовинні кургани... На них видніються тепер лише зореподібні крила незчисленних вітряків, але за ними простеляються пустинні й неозорні рівнини; степ, мов море широке, синіє, та чорніють силуети камяних баб — мертвих ідолів, при спогляданні яких холодючі стіскається серце, а думка поневільно переноситься в темне й дике життя сірої давнини...

У таких роздумах непомітно минав для мене час; а «Чайка» тим часом спокійно й непомітно вершила свою путь.

Я бачив гамірні торговельні пристані, які аж кишіли людям у живописних українських одягах; бачив старовинні великі села, яких так багато під Києвом, — оті сотні білих хат, потонулих у зелених садах, і виблискуючі над ними хрести сільських храмів; знав, що й там по лівому боці Дніпра, на його допливах і в степах, також тонуть у садах веселі й багатолюдні села і лиш чекав побачити вічне пристановище того, хто так гаряче любив все це, хто відтворив у своїх піснях всю красу своєї батьківщини разом з долею свого страдального життя, і чие просте селянське ім'я — Тарас Шевченко — назавжди лишиться окрасою української літератури.

Пізніше мені довелося бувати на могилах багатьох великих людей, але жадна з них не справила на мене такого глибокого враження, як могила українського Кобзаря. Та й справді, чия могила скромніша, а в той же час величавіша і поетичніша? Поблизу від неї стародавній Канів, «місто крови», за старовинною турецькою назвою, де спочивають на старовинних монастирських цвинтарях герої і захисники стародавнього козацтва — Самійло Кішка, Шах, та Іван Підкова. Сама ж вона — на високих живописних горах, далеко оглядаючих і Дніпро, і сині долини, і сотні поселень все те, що було лиш дорогим заснулому поетові. А в той же час, яка ж вона проста! Невеликий горб, а на ньому білий хрест, зі скромним написом... от і все! Колись-то той, що лежить тепер під ним, плакав мрії про рідну хату, яку йому хотілося поставити над Дніпром, «принести і положити на дніпрових горах серце замучене, сточене горем». Він навіть побував перед смертю на цих горах і сердечно ділився своїми завітними мріями з гаряче любленою сестрою. Та, на жаль, спокій і приют від скитань і горя йому судилося знайти лише в могилі.

Біленька хатка, оточена мальвами, маком і сонячниками, стоїть тепер коло його надгробного хреста. Чисто й затишно в ній, лиш її господар ніколи не переступить її порога. З тугою дивиться його портрет із стіни хатини на «Кобзар», що лежить на столі й, мов би з докором говорить відвідувачеві: «Що ви зробили зі мною, люди? За віщо так сумно й одиноко протекло моє життя? Навіщо ви поклали мене в могилу, коли ж я так кохав світ Божий і свою Батьківщину?»...

Багато літ минуло з того часу, та те, що я пережив на Дніпрі, не зникло без сліду. Раніш я несвідомо тягнувся до блукання по нових місцях, я ясно зрозумів, що вони значать.. Я зрозу-

мів, щоб для того, щоб жити повним життям, мало науки, мало самих книжкових знань і життєвої вигоди. Для мене відкрилася краса природи, глибокий звязок мистецьких творень з батьківщиною їх творців, захоплення — вивчення народу й поезія свободи та волі в житті скитальця.

— Ой, ой! — говорив Ісая Маркович, похитуючи головою, коли ми підпливали до Катеринослава, — погода перемінилася: вітри задмуть... І що ж будемо тоді робити на порогах? Це буде гірше, як минулого року!..

Та мене можливі небезпеки лиш тишили. І хоч погода в день нашого від'їзду з Лоцманської Кам'янки, під якою вже й починаються пороги, стояла тиха й ясна, мені все здавалося, що з нами має трапитися щось надзвичайне, страшне й поетичне.

Цьому сприяли й безконечні розмови на «Чайці» про пороги й вигляд двох прибулих з Кам'янки лоцманів, без яких жадний човен не може, за законом, іти далі Катеринослава, і святочність нашого відправлення в дорогу. Я майже з святим страхом дивився на цих прямих нащадків запорожців — лоцманів. Один із них був високий, суворий дід-козак, другий — кременний, добродушний і поважний, справжній Тарас Бульба. Той високий якраз і звався лоцманом, а його товариш, за звичаєм, мав кличку «дядько».

І ось прийшла хвилина, коли по пригощенні в каюті, «дядько» рвучко піднявся з місця, взяв шапку, розправив вуса й швидко пішов на поклад.

— Ну, діти, — голосно й серйозно промовив він, здіймаючи шапку, — помолимося Господу Богу!

І перший став на коліна і, збліднувши від хвилювання, низько вклонився до землі. За ним опустилися на коліна й ми і в торжественній тиші щиро помолилися про щасливе плавання. Потім підняли якір, гребці стали до

весел і «Чайка» повільно попливла по порогах.

Це було, як зазначено в моєму записнику, ранком у вівторок, 12 червня, а вранці 13-го я вже назавжди розпрощався з «Чайкою». Те, чого ми очікували весь час, протягом цілої дороги від Києва — наступило; в клопотах і хвилюваннях день промелькнув якось цілком непомітно. Пливали ми дуже швидко, бо в цих місцях течія Дніпра дуже сильна. Від самого Катеринослава до Олександрівська весь він виповнений кам'яними загородами й порогами. Ці пороги й загороди — ніщо інше, як широка гранітна смуга, відноги Карпатських гір, що перетинають Дністер, Бог і Дніпро. Весною вони цілком сховані під водою, а в «середню воду», тобто в той час, коли ми пливали, Дніпро дуже грізно реве на їхньому камінні і ці камені в багатьох місцях стирчать над водою. Усіх порогів є десять, але особливе хвилювання в нас викликали всього два чи три, а між ними в першу чергу — «Ненаситець».

«Чайка», повторюю, дуже швидко йшла тепер по Дніпрі, навіть між порогами. Гребці відпочивали в цей час, лежачи на покладі. Ясна, сталава поверхня Дніпра плавно, всією своєю широтою неслася вперед. Та ось в даліні розпочинався шум... ближче... ближче... і вкортці вже виразно було чути, як гримів поріг. Лоцман і «дядько», що стояли на підвищенні на кермі й не спускали очей з ріки, раптом замахали шапками й гребці кинулись до весел — треба було розігнати барку, щоб вона швидше проскочила поріг.

— Запечи, запечи, голубчику! — кричали лоцмани, й Білоруси, по чоторьох у ряд, всі разом і з силою навалились на весла, майже припадаючи до покладу; а «Чайка» неслася все швидше, поки не виріс перед нею і сам поріг.

Вид його завжди справляв на мене

ДАВНІ ДНІПРОВІ ПОРОГИ

жахливе враження. Навколо — сталава гладь ріки, що плавно неслася вперед, а напереді чорний поперечний пояс хвиль від берега до берега, мов би Дніпро був у цьому місці перерізаний. Здалеку видно, як його гладь заломлюється тут і несеться під схил, по котрому чорніючі хвилі мчуться і киплять білими гребенями піни.

— Шабаш! — раптом, напавши груди, викрикує «дядько» — До стерна!

І Білоруси, вмиць кинувши весла, метнулися до величезного дерев'яного стерна, що підносилося над кормою, і навалилися на нього всім своїм тягарем, повертаючи його і відкидаючись разом з ним то направо, то наліво. А збліднувши лоцман продовжував кричати що було сили:

— Тягни, тягни!... Тягни, братці, голубчики!

Тоді й ми всі, поневільно поривалися до переду, намагаючись хоч чимнебудь допомогти «Чайці» — уже на порозі! Навколо — рев води, бризки піни, крутіж несе з приголомшуючою швидкістю так, що ціла «Чайка», навантажена кількома тисячами пудів

дров, скаче й гойдається на велетенських хвилях...

— Перескочили! — вигукує нарешті «дядько» з облегшенням, і всі віддихають, знімають шапки й довго хрестяться; тим часом, як Дніпро, що ще не заспокоївся, лагідно гойдає «Чайку», а позаду з уже завмираючим шумом гримить поріг.

Так пройшли ми Кодацький поріг, Сурський, Лоханський, Звонецький і, нарешті, Ненаситець — «Дід», як називають його лоцмани, найгрізніший поріг з дев'яти рядів скель, щасливо оминули «пекло» (так зветься велетенська яма під порогом, де лютує дуже небезпечний вир) — і відітхнули весело. Тоді «Чайка» пішла повільніше й помалу пропливали повз нас острови, вкриті лісами, прибережні гори, поселення і далекі степи. Сонце мирно опускалось за ними й наступав вечір. Ми кинули якір і заночували в якомусь пустинному й глухому місці. Розклали ватру, зварили кашу й довго точилася розмова біля кітлика — оповідання лоцманів про свої пригоди. тихі балачки під зоряним небом, в темноті синьої південної ночі...

А наступного дня ми перевалили ще через чотири пороги, звинно просковзнули небезпечною тіщиною поміж високими, скелястими берегами, недалеко від Олександрівська, на крутому повороті Дніпра на південний схід і незабаром уже були в пристані Кічкас.

Тут я розпрощався з Білорусами, з моїми привітними господарями Жидами й лоцманами та з «Чайкою». Я попрямував на славний острів святого Юрія — Хортицю й довго блукав по ньому, відшукуючи хоч якихнебудь слідів старої Січі. Та острів був тихий і пустельний... Лиш земляні вали, порослі травою, говорили про те, що колись тут були військові курені...

І степ тут був уже недалеко. Там, за Хортицею, починалися великі дніпрівські плавні, де Дніпро розливається озерами й увесь усіяний тисячами островів, зарослих лісами й очеретами. Там, біля плавнів, на лівому боці ріки, розкинувся Великий Луг, царство зелених, соковитих степів, степових бо-

літ і річок — країна славна з прадавніх часів багатством і родючістю своїх земель та кривавою боротьбою за ці землі. А ще далі, за плавнями й степами, синіє море й білють вільні вітрила у морській даліні...

«Туди, туди!.. — думав я із захватом. — Життя невимовно прекрасне й захоплююче. Тільки треба розуміти, що дороге й потрібне в ньому!».

Одеса, вересень 1898 р.

Переклав Ігор Гурин

Від редакції.

Подали ми скорочений переклад з московської мови статті І. Буніна. Як бачимо, автор своєю культурністю і об'єктивністю при спостереженнях різниці навіть краєвидів московських та українських, а зокрема узнанням величчя нашого генія Тараса Шевченка є повною протилежністю до більшості москвинів, типічні «портрети» яких ми подали в ч. 1(27) «У. К.» в статті — «О так називаємой зарождающей малоросійской літературе».

Леонид Полтава

ЧОРНЕ МОРЕ

Прийде день — встануть люди,
Все підійметься живе,
Україна вільна буде —
Як держава заживе,
І тоді спитають люди,
Підійшовши до води:
— А чиїм ти, море, будеш? —
Вдарять хвилі звідусюди
І гукнуть на повні груди:
— Українським морем буду,
Українським, як завжди.

Ліна Костенко

«Життя, як річку, не перейдеш вброд,
Та певно в ньому і немає броду.
Іди по груди в холодну воду,
Іди й пливи, пливи десятки літ!..
Не уникай в путі круговороту —
Хай руки загартуються твої,
Бо доведеться плавати і проти,
І впоперек стрімкої течії!..»

ГЕЙ ЗА МОРЕМ ЗА ШИРОКИМ

(гимн американських українців)
(уложено під ноти С. Людкевича)
(календар «Просвіти» 1914 р.)

Мотто «Для України живем»

Гей за морем, за широким
Разом нас судьба звела —
Край далекий на чужині
Нам за вітчину дала.
Але ми — гетьманські діти
Тямим предків козаків!
Понад море, над широке
Кличем до своїх братів:
Як прийдеться стати разом
Ми в Україну підем!
Бо для неї в цілім світі
Для України живем!

Хоть за морем ми, далеко,
В нас український є дух!
Горду мрію він леліє
Над козацький лине луг!
Там престол нам заясніє
Встануть нам нові князі
Ще добудемо ми слави
Як у бій підемо всі.
Як прийдеться стати разом
Ми в Україну підем!
Бо для неї в цілім світі
Для України живем!

Ми українці до скону
В нас є сила козаків!
Не розлучать нас ні море
Ні межі чужих країв!
Сонце всюди нам принесе
Подих нашої землі!
Клич її ми все почуєм
І за морем в чужині.
Як прийдеться стати разом
Ми в Україну підем!
Бо для неї в цілім світі
Для України живем.

Антін Кущинський

СПОГАД З 1917-ГО РОКУ

Російські революційні події 1917-го року відбивались на північному фронті, як і в цілій російській армії, трафаретним, характерним для московської «салдатески» способом. Творились демагогічні салдатські комітети, кричали «Далой вайну!», «Мір без анексій і контрибуцій!», «Давольно пралівать кровь!» і т. п. Почали вбивати офіцерів, вибирали собі «революційних командирів». Ширилась деморалізація, рознузданість натовпу, ментальність хама, вчорашнього раба. Це було тло, що його легалізував зловісним наказом «номер 1-й» російський правник Керенський. Це була та розпуста, в оточенні якої стояла на відтинку Наудазан - Тюкуль - Пундан на лівому березі Західньої Двини 60-та піх. дивізія російської армії. Це були полки: 237-й Гайворонський, 238-й Ветлужський, 239-й Константиноградський і 240-й Ваврський. В цьому останньому служив автор цих спогадів, тоді Штабс-капітан, начальник команди розвідників, а після третього поранення — начальник полкової учебної команди (школа підстаршин). На початку революції з штабу дивізії зник старший ад'ютант оперативної частини капітан ген. штабу Н.Н. На його місце призначено мене і на тій посаді кінчив я службу в старій російській армії та був підвищений до ранги капітана.

Начальником дивізії був генерал Лятур французького походження, а командиром бригади генерал Носков — чистокровний москаль без лівої руки, яку втратив ще в Японсько-російській війні. Його, з розвитком «революційної свідомості» салдатських мас, застрілили «товарищі», коли він умовляв одну роту (сотню) вийти на позицію поправляти шанці. На його місце призначено полковника Гарабурду українця родом з Криму. На-

чальника штабу дивізії тоді не було. Він по «хворобі» виїхав в тил, бо боявся, щоб його також не вбили «товарищі». Так мені прийшлося виконувати і обов'язки «начштаба».

Дивізію на північний фронт перекинуто в 1915 році з Південно - західного галицького фронту для латання прориву, що утворився після відомого німецького успіху в районі Мазурських болот. На початку війни вона складалась з вояків переважно українців з Полтавщини. Пошматована в боях і поповнена новим складом, вона в 1917 році була вже напів «українською». Але українці по всіх полках, а особливо у Ваврському полку, творили, так би мовити, кадри. Пригадую командира свого полку полк. Галанчука та ще завязаного українця підполковника Карпа Липовця та своїх підлеглих: підхорунжого Бугая, унтер-офіцерів (підстаршин): Гуя, Пономаренка, білоруса Каткова, чеха Блеху... Це були старшини та підстаршини, що тримались в дивізії ще з початку війни. Майже всі вони визначились бойовими заслугами та великим досвідом в боях. Багато з них, хоч і бували пораненими, але по кількох місяцях видужання поверталися до своєї частини. То ж не диво, що ця «кадра», як солідніша у війську і консервативніша по своєму походженню з українського селянства, мала іншу ментальність ніж москаль салдат. До революційної розбештаности українці ставились стримано, непорядок і беззаконні вчинки їм не імпонували. У відношенню до старшин зберігали субординацію, а земляцтво творило між старшинами й вояками дружні взаємини, глибшу щирість і взаємне довір'я. Тому, в оточенні розбурханого моря революційної «волі», українці скоро почали організуватись і то з двох причин: для

самозбереження та за покликом спонтанного відродження національного духу. Коли ж московська салдатня оформлювала свою «владу» в ротних і полкових комітетах, то і ми в скорому часі утворили свій дивізійний український комітет, на чолі якого став пор. Демид Антончук.

Хоч як ми були далеко від Рідного Краю, але чутки про відродження там національного руху та про утворення в Києві Української Центральної Ради і її діяльність доходили до лісів і болот нашого фронту. Ті чутки і газетні відомості робили своє діло. До того ж почалось «самоопреділення» в російській армії поляків та латишів, що домагались і вже почали відокремлюватись в свої національні частини. В тій же інтенції скеровувались і українські стремління.

В скорому часі організувався корпусний «комітет салдатських депутатів», до якого увійшов від українців пор. Д. Антончук, що зробився там нашою рукою і докладчиком наших бажань перед корпусним генералом Слюсаренком, українцем по походженню. В дивізії «пропагатором» українства, як його називали, став тоді пор. Яків Стовбуненко - Заїченко. А на ряду з ним основою і надією нашого руху був підполк. Карпо Липовець, мій земляк полтавець, родом з сусіднього Гадяча. (Я родився в Лохвиці на Полтавщині). Для його характеристики вистарчить сказати, що в своїй полевій сумці з планшетом для мапи він завжди носив Кобзаря Шевченка. Був він кавалером ордена св. Юрія Переможця.

В той час російське командування, що ще старалось утримати фронт від повного розвалу, мимоволі звернуло увагу на статечність і дисципліну українського «елементу». Тому, щоб зберегти хоч часткову боєздатність, командир корпусу дозволив звести українців в одну частину. Для організованого виконання того вже наказу

Начдив призначив окремого старшину штабу для тих справ. Так мені припала честь бути ще й осаулом справ українізації. Спочатку було видано наказ про виділення українців по полках в окремі сотні, що й було скоро виконано. Але той наказ викликав невдоволення серед російським мас як серед офіцерів, так і салдатів. Дивізійний комітет дивився на ту акцію, як на прояв контрреволюції і почав протестувати. Але обставини на фронті українцям дуже сприяли. На відтинку нашої дивізії несподівано почався німецький наступ. По короткій, але сильній гарматній підготовці німецькі лави виступили з своїх окопів і пішли в атаку на російські позиції. Обставини для них підготували широкий успіх. Москалі на позиціях або здавались, або кидали позиції й тікали, а в резервах мітингували. Тільки українські сотні робили стійкий опір, часто навіть в повному оточенні німецькими лавами. Як козацька нація, уперто билися та показували приклади завзятої хоробрости. Тільки, вистрілявши всі набойі або поранені попадали в полон. Між іншим, так попав в полон один командир української сотні, прізвище його не можу пригадати, який повернувся на Україну вже як старшина Синьожупанник, зустрілись ми з ним вже в Кременчузі в Українській комендатурі... По лицарському відбивалася й українська сотня Ваврського полку. Але при масовій нестійкості дивізії німці захопили весь плацдарм за Двиною і дивізія відступила на правий берег річки де нас змінили інші частини. Коли дивізію відведено в далекий резерв, то Начдив видав наказ, в якому високо цинив боєздатність українських сотень, назвав їх славою дивізії, що зберегли її честь. Згодом на домагання наших представників в штабі дивізії і в штабі корпусу було видано наказ про зведення всіх сотень українських в окремих, п'ятих в дивізії полк. Командиром того полку став підпол-

ковник К. Липовець, а автор цих спогадів виконував обов'язки його ад'ютанта. Полк по нашому проекту було названо: Український полк. ім. Гетьмана Пилипа Орлика. Формування полку виконано досить скоро і в районі розташування дивізії, далеко в корпусному резерві, було відведено окреме місце для його землянок. Дружно й працюючо взялися наші козаки до «будівельної» роботи і наш район вже скоро визначався своїм порядком і гарним виглядом та чистотою й різними прикрасами землянок і «передніх ліній». Все це викликало обурення лівих москалів по нашій адресі. Почалися ночні а то і вдень напади на наших козаків, що прикрасили себе жовто-синіми «погонами» тоді, як салдацька маса інших полків свої нараменники позривала. Був випадок такої бійки, що вона майже вилітала в цілий бій. Такі відносини ще більше загострились, коли вийшов наказ про виборність командного складу. У москалів, як загальне правило, дотеперішніх командирів поскидано з їхніх постів. Українці ж хоч формально й виконали той наказ, то є відбували загальні збори сотень і навіть представників цілого полка, але в результаті сотенними командирами та командиром полку лишилися ті ж старшини, що були ними і перед виборами. Наші 500 вояків Українського полку ще більше між собою скріплювали організаційний і ідейний зв'язок. Природня стихія походження з одного краю давала тоді себе дуже виразно знати...

Все дужче налагоджували зв'язки з Київом. В травні там відбувся 1-й Український Військовий з'їзд, на якому взяла участь і два наші делегати: пор. Стівбуненко, який там і залишився, вибраний до Ради Військових Делегатів при Центральній Раді, а другий військовий урядник, прізвище якого забув, повернувся і з захопленням давав звіт на зборах полку про те, що діялось на Україні і що він в Києві ба-

чив і чув. Під впливом його закликів, що треба спішити додому на поміч Центральній Раді та щоб уникнути небезпечних сутичок з москалями, чотири полки, яких оточували наше місце постою і все більше «большевизувались», почав спонтанно рости рух їхати на Україну. Обставини ставали об'єктивно безвихідні. Москалі кругом мітингували. Воювати проти німців не хотіли, але проти Українського полку настрої загострювалися. Збройні сутички наших з ними повторювались що частіше. Мого відданого джуру чеха Вацлава Блеху убито. Чи ж був який глузд нам ще й далі «спасати матушку Расею» та показувати «чудеса храбрости», та «верності руссакого оружія в зашіте отечества», як про нас говорилося у похвальному дивізійному наказі!?. В той час Начдив, що так нас розхвалював, втративши надію на можливість піднести боездатність дивізії, дістав по протекції довготермінову відпустку і виїхав. Його заступник, Комбриг полк. Гарабурда зробився манекеном в руках дивізійного комітету.

Гаслом до руху на Україну, додому, і то всякими способами, став атентат на полк. К. Липовця, який одначе не вдавсь. Вартовий коло його землянки спас нашою полковника. Після того він перенісся до штабу дивізії, бо тут було безпечніше.¹⁾

В той час, коли влада в армії фактично перейшла до рук різних комітетів, головою дивізійного комітету став українець, фельдшер гарматного дивізіону, розбитий малорос, що робив собі революційну кар'єру. Він пішов на руку стремління українців вертатись на Україну. Він дивився на те, як на засіб позбавити дивізію від «контрреволюційного» елементу і мати спокій. Тому він почав «по земляцьки» видавати різного роду «командировки» та різні «путьовки» і так цілими групами українці посунули до Києва, чи хто куди стремів. Багато з

нас, прибувши на Україну, вступали в новостворені українські військові формуції або в ряди Українського Вільного Козацтва в своїх рідних околицях, з чого почав свою вже дійсно українську військову службу десь перед Різдвом 1917 року і автор цих рядків.

Така, без якоїсь слави, коротка історія Українського полку ім. Гетьмана Пилипа Орлика 60-ої піх. дивізії російської армії. Але я рішиз її занотува-

ти тому, що ці спогади характеризують ті часи, коли стара московська армія умірала, а український національний рух серед її вояцтва починав відроджуватись навіть і тоді, коли обставини були безвиглядні.

1) Полк. К. Липовця розстріляли білогвардійці в Полтаві в 1918 році по присуду «Реабіліційної Комісії гвардії полковника Редкіна» за те, що він служив в Українській Армії при всіх владах: при Укр. Центр. Раді і при Гетьмані і відмовився служити москалям.

Ніна Ільчук-Котис

«АМУНІЦІЯ»

Над лісом вогнистою кулею вставало сонце.

Ліс прокидався — колихав верхами дерев і вітав новий день дзвінким співом свого різноманітного птаства. Старий лісник Дорош сидів у своїй лісничівці й читав св. Письмо. Церковні дзвони в сусідньому селі бадьоро вигравали великодну мільодію й вона пливла понад лісом могутньою хвилею, вливаючись кріз відчинене вікно до середини лісничівки разом з п'янким запахом молодого листя й лісових весняних квітів.

Дорош саме збирався перегорнути сторінку, як за вікном промайнула якась тінь, двері раптово відчинились і на порозі став молодий хлопець. Був блідий, задиханий, правою рукою притискав ліве рамя в закривавленому рукаві.

— Поможіть, — прошепотів блідими устами, — мене поранено... за мною женуться... тільки б перев'язати рану, хоч як небудь... я ходив до села й...

Лісник схопився з місця. Догадався, що перед ним зв'язковий одного з відділів УПА, який знаходився саме тепер в цьому лісі. Кинувся до сховку, дістав чисту шматку та йодину, (яку мав заховану на всякий випадок) і з

поспіхом почав перев'язувати поранену руку повстанця. Швидче, швидче, — стукала в мозку думка, — тільки б встигнути поки вони будуть тут, інакше все пропало...

За кілька хвилин рана була зав'язана. Дорош вхопив з полиці хлібину, подав воякові й показав на відчинене вікно — втікай вікном... скорше, скорше, бо буде пізно... Хлопець спритно перескочив через вікно просто в густі кущі, що росли зараз за лісничівкою.

— Дякую тату, — кинув на прощання й зник в чагарітку.

Лісник замкнув вікно й знову сів біля столу, дивлячись на сторінки св. Письма, але думки його були деінде, — чи встигне втікти, чи не потрапить їм в руки? Вони зараз будуть тут... Мати Божа, візьми нас під свою опіку.

За вікном почувся тупіт багатьох ніг. Дорош глянув у вікно — лісничівку оточували більшовики з машиновими пістолями в руках. Нараз двері рвучко відчинилися й до хатні вскочив високий, рудий аж червоний, енкаведист. За ним став на порозі другий. вже не молодий, чорнявий, з якимсь сумовитим виразом в очах.

— Руки ввєрх! Где бандеровець? —

стой, що несеш? Давай сюда...

— Пустить, я несу дідуньові свячене... пустить нахаби, — залунав жіночий голос, не дам кошика, пустить мене до лісничівки... Діду, дідуню!..

— Ганна, — зі страхом прошепотів Дорош, пізнавши голос своєї влучки.

В снігах затупотіло й один енкаведист, міцно тримаючи Ганну за рамя, втягнув її до хати. Ганна, молода дівчина у вишиваній сорочці й запасці, пручалась з усієї сили, притискаючи до себе кошик зав'язаний білою хустиною. Один рукав сорочки був розірваний і Ганна не могла стерпіти москалеві тієї кризди. Люто блиснула на нього очима, вирвала руку й поставила кошик на стіл.

— Товариш командір, — сказав енкаведист до рудого москаля, — вот поймалі бабу, бандеровку. Чтото несет в кошичку і не хочет показат что. Наверное амуниція... Очі в рудого зробилися великі й прилипли до кошика.

— Откривай сейчас, показивай что там, ну? — гукнув до Ганни.

Ганна була зла, мов роздрочена оса. Роздертий рукав безпомічно теліпався на руці й пік її ніби вогнем.

— Амуниція — протягла зі злістю, повертаючись до москаля, — так, тут в кошику амуниція, втікай, бо зараз вибухне й рознесе тебе на шматки!

Москалі відрухово зробили крок

назад та в тій хвилі Ганна зірвала з кошика хустку й перед очима всіх присутніх з'явилася висска рум'яна бабка кільце ковбаси, крашанки, масло, хрін, тощо.

Всі три більшовики стояли, мов соляні стовпи. Дивились не відриваючи очей на кошик і нараз всі три... проковтнули слину.

Перший опам'ятався чорнявий. Глянув своїми сумовитими очима на Ганну, потім ще раз на кошик і звернувся до свого начальника:

— Пішли товариш командир, нам уже час іти...

Москаль знехотя відірвав голодні очі від кошика.

— Да, пошли, нечего тратит время с етими сволочами, — процідив крізь зуби й швидко пішов з хати; за ним пішов другий енкаведист, а чорнявий вийшов останній і тихо причинив за собою двері.

— Слава Тобі Господи, — сказала Ганна, — насилу позбулися...

В ту ж мить двері відчинилися знову й чорнявий більшовик поквапно просунув голову в хату.

— Христос Воскрес, — прошепотів, я — українець, з Полтави...

Миттю вхопила Ганна з кошика крашанку й простягла воякові.

— Спасибі вам, — посміхнувся і зник за дверима.

Василь Ємець
Почесний Козак, Сотник УВК
Кол. козак-однорічник полку
ім. Гетьмана Петра Дорощенка,
Козак Бойового Куреня Військового
Міністерства УНР.

УКРАЇНСЬКЕ ВІЛЬНЕ КОЗАЦТВО

(Доповідь виглошена в скороченню дня 25 листопада 1973 р. в Лос Анжелсі на Українській радіо-годині право славного священика о. Ю. Печенюка)

«Жмея Готів, що втекла в гори Астурії, зуміла вигнати Арабів з усієї провінції Еспаїї. Також і геній незалежності ходигъ, блукає поміж нещасними останками Українських Козаків. І може бути, що недалекої той час, як... Українські Козаки змінять обличчя Росїї».

Гаррі де Кульон

Давно колись, як Наполеон захопив Москву, Петербурзький царський уряд, що знищив Українське Козацтво, нараз видає заклик до козацьких нащадків України з Полтавщини і Чернігівщини... творити Козацькі кінні полки! І сталося неймовірне диво: протягом трьох днів постало 14 полків Українського Кінного Козацтва! І це воно, спільно з козацькими полками Дону, не лише вигнало Наполеона і його військо з Москви, але вигнало його з Парижу та всенької Франції. Не диво, що пізніше Наполеон казав: «Дайте мені козаків і я з ними завуюю всенький Світ!»

Коли комусь із нас трапиться бути в Парижі, варто навідатись до Лувру, бо там побачите малюнок французького артиста-малюра, прізвища якого, на жаль, не пригадую, на якому зображено наших Полтавських та Чернігівських Козаків, що отаборилися на найширшій вулиці Парижу, Шамзелізе. Там побачите, як одні з козаків варять на триногах кашу, другі чистять коні, а знову треті лежать собі купками й про віщось гуторять...

Чорно віддячилася царська Московія тому нашому славному Козацтву, бо коли воно повернулося на Україну,

його було скасовано й лише дозволено було заховати свою козацьку назву, отже й до самої революції 1917 року, на Полтавщині й на Чернігівщині, крім селян, жили також козаки. Тай по інших землях Україна жило багато селян, що пам'ятали про своє козацьке походження. Тож не є дивотою, що коли не стало царя, то вже невдовзі нагадало про себе й Українське Козацтво. Стихійна тягучість до нашої козацької традиції почалася ще з часів діючої російської армії, розкиданої на фронтах, в її боротьбі з Німеччиною, Австро - Угорщиною та Туреччиною, в часах Першої Світової Війни. Ця тягучість була тоді відома під назвою «українізації». І ось там, де зачала діяти українізація, нараз, ніби по чьімсь наказу згори, зникло з ужитку слово «салдат», яке заступалося словом «козак», хоча тоді вже не було царя, але й далі існувала Росія, в якій діяв її тимчасовий уряд.

І ось тоді, нараз залунала по Україні чутка, що на Київщині вже зачало творитися наше традиційне Українське Козацтво. І та чутка була правдивою. Започаткували його селяни, козацькі нащадки, які були свідомі свого козацького походження. А ближчим ініціатором цього був селянин Смоктій, який з другим селянином Гризлом відновили у своєму селі Гусаків, Звенигородського повіту на Київщині, нове наше Козацтво, що славно вписало себе в історію новітньої України, під назвою «УКРАЇНСЬКЕ ВІЛЬНЕ КОЗАЦТВО».

В короткім часі, при моральній підтримці й допомозі Ковтуненка і Пишаленка, інтелігентів зі Звенигородки, Козацький Рух розповсюднися на всенюку Гусакивську волость, а вкортці охопиз й всенюкий Звенигородський повіт. Саме це спричинилося до того, що незабаром, в літі того ж року, в Звенигородці відбувся Перший Повітовий З'їзд Українського Вільного Козацтва. На ньому було ухвалено, що Козацтво організується для охорони порядку, ладу та здобутої волі. А в козаки вписували кожного, хто був немолодше 18 років та був чесною й порядною людиною, незаплямованою карними вчинками.

На цьому ж першому з'їзді Вільного Козацтва було вибрано на Кошового Отамана Семена Гризла. Це був, як згадувалося, селянин з козацького роду, з села Кальниболотного, що служив волосним писарем, як рівнож був писарем й при війську.

Зі швидкістю степового вогню, яким вітер жене по степовій простороні, Козацький Рух, ураз, перекинувся в Черкащину, Уманщину, Біло - Церківщину, Канівщину та в інаші повіти Київщини. Звідси цим козацьким вогнем, погнало на північ і південь. Він спалахнув на Борзенщині, Остерщині, Ніженщині й пішов аж на Полтавщину, а на півдні ним погнало на Запорізькі Степи Катеринославщини і Херсонщини.

Либонь найпізніше Українське Вільне Козацтво нагадало себе в столиці України, в Києві, де діяла тоді противійськова, а тим паче протикозацька влада Центральної Ради, що саме в ті часи, з наказу Тимчасового Російського Правительства в Петрограді, викидала з Києва Перший Козацький Полк ім. Гетьмана Богдана Хмельницького, щоб... рятувати Росію! А знову Другий Козацький полк ім. Гетьмана Павла Полуботка, що роззброїв військову залогу нашої столиці, яка здебільшого складалася з московитів, і захопив

Київ ув українські руки, — розброювала при допомозі закликаного нею війська, що складалася з московитів. А, роззброївши й напакувавши в'язниці столиці тими козаками - патріотами, решту кидала на фронт й далі вмирати... за Росію!!!

Це така атмосфера панувала в нашій столиці за Центральної Ради на протязі всього 1917 року. Надміною про це лише тому, що Українське Вільне Козацтво зродило наше село, а не наша тоді соціалістична столиця. Чи ж не було б нормальним, щоб Козацький Рух започаткувався й поширювався з Києва, столиці України? Таке, далєбі, було, але вже за Гетьманщини, коли Гетьмана Павло, Спеціальним Універсалом, відновив Українське Козацтво. На жаль, за Центральної Ради з Києва дмухало на провінцію засудженим Шевченком «сучасним вогнем», що звався «соціалізмом». Дмухало й іншим вогнем, так званої «пролетарської єдності з братнім народом Росії!» А якже!!! А-вель також мав брата!!!

Як хутко зростало Українське Вільне Козацтво, може посвідчити приклад тієї ж Звенигородщини. Бо за несповна двох місяців, Звенигородський Кіш вже числив тисячі козаків. А коли в Києві відбувався Другий Український Військовий З'їзд, там вже була й делегація Звенигородського Козацтва, репрезентована козацькими отаманами: Гризлом і Сергієнком. Ці козацькі делегати були вбрані в козацькі жупани й мали голени голови з чубами - оселедцями, козацькі шапки зі шликками, а при боці — козацькі криві шаблюки. Тоді ж Генеральному Секретаріатові Центральної Ради було вручено й Статут Українського Вільного Козацтва.

На превеликий жаль, тодішній вих нашого Козацького духовности, не був до смаку правлячим кругам з Центральної Ради, що тягли наш нарід до соціалістичної духовности Карла Марк-

са й тому не хапалися зі ствердженням Статуту Українського Вільного Козацтва. «От», мовляв, як тоді можна було почути, «організується українська куркульня!»

Справді, ті наші козацькі жупани, не аби як мулили очі українським соціалістичним безбатчелкам, що за свого духового батька мали Карла Маркса або московита Плеханова! Про це визначний соціаліст - революціонер, др. Микита Мандрика, в однім зі своїх, поза тим талановито писаним віршів, писав так:

«Вас тішать жупани й кунтуші?
Вас тішить брязкіт бунчуків...
О, полохливі, гидкі душі,
Раби незрівняних рабів!»

(М. Мандрика: «Мій Сад», Том другий, 1941., стор. 49).

А знову Володимир Винниченко, визначний соціаліст - демократ, послідовник науки Карла Маркса, коли славно нагадало про себе Українське Вільне Козацтво, зокрема перші козацькі полки ім. Гетьмана Богдана Хмельницького та ім. Наказного Гетьмана Павла Полуботка, з неукритою злістю глузував (в соціалістичнім часописі «Робітнича Газета» ч. 7 з дня 8. 4. 1917 р.) з пробудження історичної традиції, пишучи: «Замиготіли в очах червоні жупани, кунтуші, запахло димом гармат, свіжою кровію, гнилим трупом. Бунчуки, булави, дипломати, пани - державці». А кілька днів пізніше, в тій самій «Роб. Газеті» ч. 10 з 12. 4. 1917 р. писав знову проти творення Української Армії: «Не своєї армії нам соціал - демократам і всім щирим демократам треба, а знищення всяких постійних армій... Українська демократія повинна в сей час добре пильнувати. Українського мілітаризму не було, не повинно його бути й далі». (Історія України 1917-23 рр. Дмитра Дорошенка, Т. I, стор. 351-352).

Та все ж, не зважаючи на таке ставлення українських визначних соціалістів до того нашого рідного явища, ос-

піваного в наших козацьких піснях та думках, наша козацька духовість нагадала про себе тоді в самій столиці України та ще й там, здавалося, годі було й цього сподіватися, а саме серед нашого міського робітництва. До того дуже багато спричинився інженер Ковенко. На жаль, моя ття не заховала його першого ймення, лише саме прізвище, що тоді славно лунало восередь не дуже чисельних оборонців нашої столиці. Але зовсім певне, що козацький дух захопив майже все її робітництво, що масово вписувалося в «козаки», нехтуючи противійськовими універсалами Центральної Раді, яка багато спричинилася до розкладу та знищення перших козацьких полків, що нараховували по тисячі й більше козаків. Та противійськова політика довела до того, що не було кому боронити столиці України.

Як саме тоді виглядали, ще в літі 1917 року, наші повноскладні козацькі полки, коли противійськова політика нашого правительства та агітація більшовиків вже розклала їх, подаю нижче, яку саме кількості козаків вони мали, коли залишали Київ в січні 1918 року: «Зі Святошина всі чисельні частини на ранок перейшли в село Гнатівку. Яких тут тільки не було відділів та частин... Але всі вони були дуже маленькі, а деякі... мали по кілька чоловік. Так напр., Георгієвський полк - 8 чол., Полуботківський — 5 чол. (Це той полк, що в липні 1917 року мав до 6000 козаків й захопив Київ в українські руки та вимагав Центральної Раді проголосити себе УРЯДОМ Незалежної України. — В. Є.), Наливайківський полк — 21 чол., Сагайдачного — 6 чол., Богданівців — 120, Дорошенківців — 80 чол. і т. д. Найбільшою частиною був Республіканський Полк Болбочана. (Сотник Борис Монкевич: Спомин з 1918 р., Львів 1928, стор. 9).

Як колишній козак Бойового Куріня

Козак - Кіннотчек з нашої доби
(З архіву Василя Ємця)

Військового Міністерства УНР, що брав участь в обороні столиці України, можу свідчити перед Богом і людьми, що Київське Вільне Козацтво і його отаман інженер Ковенко, своїм справжнім козацьким завзяттям, відвагою та витризалістю в боях, були світлим й захоплюючим прикладом для багатьох інших тодішніх військових формацій, що діяли в той час у Києві. На жаль, межі ними не бракувало й таких, що розкладені нашими ж соціалістами противійськовою пропагандою, тримали «неутралітет».

При таких тодішніх умовах, тим яскравіший і високопатріотичний приклад давали тій невеликій частині на-

шого війська, героїчні бойовики Київського Вільного Козацтва. Коли б його було більше й не знищено б було нашими соціалістичними безбаченками ентузіазму перших Козацьких полків, не висилано б пізніше під Крути на певну смерть студентів та гімназистів - підлітків.

Але славно лунала тоді в Києві відвага Київського Вільного Козацтва та його Отамана інженера Ковенка. Його ймення, далєбі, було в кожного на устах, хто брав тоді участь у збройній боротьбі за наш Золотоверхній Київ. Навіть тодішній Генерал Павло Скоропадський, який зукраїнізував корпус колишньої російської армії, що його відтак розв'язано наказом Українського Правительства, високо цинив Київське Вільне Козацтво і його Отамана інженера Ковенка, пишучи в своїх спогадах: «Тоді в Києві вславився боротьбою з більшовиками полк, набраний з робітників Київських заводів. Полк цей був різко антибільшовицький, з націоналістичним настроєм. Ковенко виявив багато особистої відваги, енергії й організаторської ініціативи, а його полк з Київських заводських робітників був однією з кращих частин Вільного Козацтва». «Мене» — пише далі Гетьман — «зацікавила і вразила поява національних тенденцій в робітничих масах України, при дуже поміркованих тенденціях соціальних і то в самий розгар революції. Це робітники були готові зі зброєю в руках поборювати більшовицьке завоювання свого краю». (Зі Спогадів Гетьмана Скоропадського, друкованих в «Хліборобській Україні», Рік 1924, Відень, Стор. 35 і 36).

3 жовтня 1917 року в Чигирині, на його історичнім майдані, в колишній гетьманській столиці Великого Богдана, відбувся Перший З'їзд Українського Вільного Козацтва, з захованням усіх козацьких традицій. На цей Перший, в нашій новітній історії Козацький З'їзд приїхала й делегація

Запорізьких нащадків — Кубанських Козаків. Бо ж, як каже наша козацька приповідка: «Козак козака баче здалека!» Радісно вітали себе посполу Козаки — діти ОДНІЄЇ Козацької Матері-України! Це на цьому З'їзді, за великого ентузіязму, гетьманського нащадка й організатора Першого Українського Корпусу — Генерала Павла Скоропадського було й обрано на Першого Головного Отамана Українського Вільного Козацтва, а в квітні 1918 р. при участі майже 7000 делегатів з усіх земель України, був проголошений Військовий Отаман Генерал Павло Скоропадський Гетьманом Всієї України. Межи тими делегатами було багато станових козаків з Полтавщини та Чернігівщини, як і козацьких нащадків з інших земель України, а межи ними не бракувало й новітніх вільних козаків, які одначе окремим представництвом в тій події не виступали. Ставши Гетьманом, Павло Скоропадський, окремим Універсалом 16 жовтня 1918 р. відновив Українське Козацтво, до якого протягом кількох тижнів, коли ще не було ні радієвих ні телевізійних апаратів, вписалося понад 150 тисяч родин. Так в цьому Універсалі Гетьман Павло Скоропадський накреслив початковий ґрунт для традиційного державного устрою на Україні!

З тих, вже тепера далеких часів, коли на Рідній Землі ожило Українське Козацтво й радісним гомоном залунала козацька слава, — багато вже минуло часу. Із зрозумілих причин не чути там про наших славетних козаків! Але Козацтво невмірує! Воно живе там й нагадує про себе поза межами нашої Батьківщини: В З'єднаних Штатах і в Південній Америці, Канаді, Австралії, Англії, Німеччині, Голяндії, та в інших країнах світу, і віримо, що недалекий той час, коли воно буйним квітням розквітне на Рідній Землі, що дай Боже!

Вічна слава й пам'ять Першому Козацькому Отаманові Генералові Павлові Скоропадському, Гетьманові Усієї України і Військ Козацьких!

Вічна слава й пам'ять загинувшому в боях за Україну Героїчному Українському Козацтву!

А Українському Козацтву там і в чужині перебуваючому дай, Боже, побачити нашу Козацьку Матір Україну Вільною і вірно їй послужити!

То ж, хай живе УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО!

ПРИМІТКА РЕДАКЦІЇ: Докладніше про УВК в Києві подано в таких статтях нашого журналу: Ген. Константин Смовський — «Київські курені УВК» в ч. 3-4 (11-12) — 1969 р. та Іван Оліфер — «Київська Дніпровська сотня Вільного Козацтва» в ч. 4 (18) — 1971 року.

† Д-р Фотій Мелешко

УКРАЇНСЬКЕ ВІЛЬНЕ КОЗАЦТВО В ГЛОДОСАХ

подаємо уривок з звукозаписаної доповіді в НТШ в Нью Йорку бл. п. д-ра Фотія Мелешка, одного з сеньйорів УВК в 1917 р. в Україні та кол. Голови Генеральної Управи УВК на чужині, поміщеної в нашому бюлетені «Вільне Козацтво» ч. 6 в 1964 році.

Редакція

... Рішаємо зорганізувати Вільне Козацтво. За це діло з особливим завзяттям взявся учитель Ілько Бондаренко. Тоді до наших рук потрапив статут д-ра Луценка. На підставі того статуту ми і взялися організувати Вільне Козацтво. Організаційна схема УВК в тому статуті була дуже продумана. Центральною Радою той статут було затверджено. У Луценка була мета окозачити український нарід. Ця організація мала бути не політичною. Членом УВК міг бути кожен, коли він доляг 21 року і був українцем. Це членство було загальне, а на своїх зборах виділяло козацькі сотні. Загальними Зборами членів УВК вибиралася козацька управа і старшина.

Перша сотня Вільного Козацтва стяглася на яких 10 рушниць і пару револьверів. Звичайно, далеко з цим не підеш... А в селі сріляють аж гуде... Пограбували сусіднього поміщика; п'ють і гуляють, самогонку гонять. Виглядає так, що влада їхня і нема від них ніякого порятунку. Рішаємо там установити порядок. Почувається потреба в якомусь вищому козацькому органі.. Мені тоді прийшла ідея застосувати принцип організованости спартанців у яких одного часу найвищим органом була Стратегічна Рада. Отже я запропонував зборам і в нашому козацтві такий порядок, щоб уникнути отаманії. Мою пропозицію прийняли і вибрали мене ж таки головою Козацької Стратегічної Ради а цілий склад з восьми осіб. Вирішуємо ми звернутися до Києва по зброю. Написали до сить докладну заяву і дуже активний

організатор козацтва Ілько Бондаренко разом з Василем Бодором поїхали до Києва. Це було в кінці 1917 року після проголошення 3-го Універсалу. Винниченко був тоді головою Генерального Секретаріату. Добились вони до нього. А Винниченко, як потім говорив Бондаренко: — Дуже нас випитував. Все хотів знати чи ту зброю, що ми від них дістанемо, не вживемо проти них же? Чи не станемо ми контрреволюціонерами? Та врешті, Винниченко наложив резолюцію на нашій заяві: «Видати 20 рушниць з багнетами і на кожную рушницю по 50 набоїв». І Бондаренко, переборюючи всі труднощі й небезпеки, що тоді були на залізницях, вночі перед новим Роком привіз ту зброю до козацького штабу, що містився тоді в його хаті. Так озброївши першу сотню, їй було дано перше завдання: відібрати все збіжжя, корови і коні, що позабирали в поміщика, бо все це рахувалося згідно розпорядження нашої влади народним майном і до рішення влади, воно мусить бути відібране від грабіжників і збережене.

І ось ідуть вулицями 20 козаків озброєних новими рушницями а люди висипають з домів і плескають у долоні. Мене навіть здивувало те, що з такою величезною симпатією населення приймало і вітало наших вільних козаків. «Оце вже наше рідне військо».

Ми почали енергічно відбирати зброю в тих, що стріляли ночами і навели жах на людей. І першою жертвою впав відомий бандит і грабіжник Гедзегой що був одним з керівників 60-х большевиків. Це вплинуло на большевицьку банду. Потихшало, вже не було такої стрілянини. А далі був даний наказ козакам, що за безпідставну стрілянину передбачена кара шомполами. Так було наведено повний спокій в Глодосах. Заходжу до

Управи, урядую, ніби інший світ настав. Вільне Козацтво раптово зросло.

Ми зустрічали частини які тягнулися з фронту і обеззброювали, забирали коні і вози, давали сала, хліба й трохи грошей, відвозили на станцію. Та ось наша розвідка стала доносити не радісні вісті: Київ залишила українська влада, а в нашому Єлизаветі повновно большевицький переворот. До нас приходить припис з повіту про здачу зброї партії большевиків у Глодосах. Наше становище ставало безнадійним. Стратегічна Рада посилає І. Бондаренка з ойого осаулом В. Божором на переговори з повітовим комісаром. Нарадою ж перед тим постановлено: з тактичних мотивів перейменуватися на «червоне козацтво поки до Києва не повернеться українська влада, а тоді ми той «червоний» додаток відкинемо.

Наших посланців у Єлизаветі прийняли дуже добре, бо рахували з нашою значно перебільшеною силою. Видно большевики мали перед нами страх. Однак нізачо не хотіли погодитися щоб козацтво існувало в будь якій формі. «Нікакова казацтва» — твердо заявляли. Накідали свою назву — «Глодосская красная боевая дружина». Вона тепер мала цілком підлягати повітовому комісарові. Ми раділися і вирішили якось далі крутити.

По якомусь часі, приходить наказ з містечка Маркового від комісара Єлизавету і повіту Синявського, щоб приготувати нашу «Красную дружину» і прислати в його «распоряженіє», бо він збирає сили, щоб виступити проти німців. Порадившись, постановили посилати І. Бондаренка з шістьома козаками до Маркового що знаходиться 25 верств на північний захід від Глодосів, на переговори. По дорозі збрали чимало добровільців, окружили большевицький відділ у кількості 25 чоловік, обеззброїли і арештували. Повернулися до Глодос готовим, пре-

красним кінним відділом і привезли з собою комісара Синявського. Він благав щоб його не карали і просився тепер прийняти його до нас. Ми ж відповіли йому: «Ми хотіли зберегти наше козацтво бодай «червоним», а ви і на це не погодилися. Тож бачите які то дало наслідки»...

Слідом за цим ми обеззброюємо великий ескадрон кіннотчиків, які тягнулись на схід поблизу Глодос. Забираємо щось із 150 коней. Зразу ж формуємо дві кінні сотні та чотири сотні піших.

Зараз же після арешту комісара Синявського доконуємо протибольшевицький переворот та повідомляємо всім-всім телеграмами й телефонограмами що влада перейшла до штабу Глодоського Вільного Козацтва. Таким робом Єлизавет залишився без влади, а до нас почали і аж за 60 кілометрів приїздити на поклін та по інформації й інструкції. Ми потім захопили майно цілої 15-ої Полтавської дивізії з масою апаратів телеграфних і телефонних. Захопили 800 христів, якими мали нагороджувати салдат, 10 машинок до писання. В Глодосах були налагоджені внутрішні телефонічні звязки. Коло штабу кипить робота, а в штабі на машинках пишуться распорядження, накази та відозви. Отже ті, що приїждять до нас, наочно бачать, що справді є повітова влада. В селі Марковому теж зорганізувалось сильне Вільне Козацтво, хоч і не по статуту, як наше.

17-го лютого ми обеззброїли ще один ескадрон, що йшов з фронту і відіслати на станцію Капустяну. Дали їм, як то звичайно робили, сала, трохи грошей і їдьте собі з Богом. 17-го лютого наша розвідка доносила що у напрямку Нової Укрінки почався наступ. Залунали гарматні постріли. Наше козацтво йде у протинаступ. Я в передовій лінії. Та ось бачу, що в наших лавах зробилося якесь замішання. Моя лава без мого дозволу почи-

нає відступати. Не можу зорієнтуватися що трапилось. Врешті бачу, що большевики поза нашим правим флангом їдуть у Глодоси. Нема ради, нам треба відступати. Большевики, як тільки вскочили у Глодоси, зараз же пішли по хатах грабувати. Та жадоба їх спаралізувала. І тоді ми їх досить легко розбили, вигнали з Глодос і гнали аж до Нової Українки. Ми зробили

помилку, що взявши щось із 50 полонених не погналися за рештою дальше. Після того бою, ми розіслали у всі кінці нашу розвідку. Особливо треба було довідатися, що робиться в Києві. Хочемо навязати звязки з Вільним Козацтвом по всій Україні. Знаємо, що є ще Вільне Козацтво у Звенигородці, але з ними звязати не вдалося...

Гаврило Гордієнко

ХТО ВИЗВОЛИВ ОЛЕКСАНДРІВСЬК В 1918 РОЦІ

Я, як мешканець міста Олександрівська, недалеко від Південної залізниці, що веде з Харкова до Севастополя, був наочним свідком бою за місто Олександрівськ в один із перших днів у квітні місяці. Подаю тут моменти, які мають тривалу вартість, тому документально їх можна вважати цінними для історії.

З 15 січня 1918 року (нов. ст.) в місті була советська влада. Того дня в місто прибула аж із Петрограду так звана «Червона гвардія». Назва «гвардія», та ще «червона» заінтригували мене тому, що нагадувала мені колишніх вояків російської імператорської гвардії, які прибували додому на відпустки в парадній уніформі різних кольорів та з нагрудниками інших кольорів.

При назві «червона гвардія» так і ввижалися мені якісь не то гусари, не то улани, тому я один із перших побував на Південному дворці, де стояв ешелон з «червоною гвардією» і всім бажаним роздавали зброю з заклинком ставати в ряди боротися за советську владу!

Яке ж моє було розчарування, коли в тій «червоній гвардії» я не побачив ані одного вояка, які би взагалі нада-

валися служити в гвардії! Мало не всі вони були майже мої однолітки (16 літ тоді в тих днях мені сповнялося!).

Аж соромно було відчувати, що перед такою «червоною гвардією» відійшли українські гайдамаки з українізованих частин, які доти стояли в місті. Зброя, яку роздавали червоногвардійці, була допотопна «берданки» на один патрон, неймовірно довгі й відповідно до того й тяжкі.

Протягом трьох місяців, поки тривала советська влада в місті до приходу німців, жодних військових відділів советської армії в місті не було! Були окремі відділи, які без кривди для них не можна інакше назвати, як бандами. В тих бандах були вже й дорослі вояки з колишньої російської армії, були серед них і матроси. На чолі тих банд стояли окремі їхні ватажки, як напр. Полупанов, Мокроус та деякі інші, імен яких не пам'ятаю. А також голосна на той час Маруся Нікіфорова, яку я часто бачив, а з її тілохранителем озброєним з ніг до голови, як тоді казали, я випадково познайомився в кінотеатрі «Колізей», де він був з дівчинкою Марусі Нікіфорової, рочків 3-4 віком.

Дівчинка була гарненька, бо й мама

її не була погана, яка вбиралася в чумарку перешиту з солдатської шинелі, а на голові мала пишну сиву папаху. В тих бандах були деякі мої сусіди й однолітки з мого передмістя, насиченого «набродом», який тепер і виконував роллю п'ятої колони в боротьбі проти автохтонного господаря української землі — українського народу.

Людські добросусідські відносини між нами не псувалися й від них я мав відомості про їхню діяльність над «углуоленням» революції. Всі згадані банди від'їздили час від часу на Захід за Дніпро, до Нікополя а іноді й до Апостолова. Затримувалися на малих станціях та робили вилазки у сусідні маєтки. Там грабували все, що впало їм в очі й поверталися до Олександрівська мало що не з лавровими вінками на головах, п'яні від своїх революційних «успіхів», а ще більше від справжнього алькоголю, якого було ще подостатком на державних горільчаних складах.

Военно - поліційну службу в місті мав невеликий відділ при военному комісарі, та якась кількість горлорізів при ЧеКа. Поза тим жодної частини, яку би можна було називати військом, у місті протягом трьох місяців не було. І як що советська влада тоді трималася в місті, то тільки з-за браку будь якої організації або української, або взагалі з колишніх старшин російської армії, яких було а було в місті багато!

Коли з Заходу від Нікополя та з Півночі від Синельникова мали наближатися німецькі війська, то советські банди спішили евакуватися на Схід в напрямі до Азовського моря. Коли залізниця Олександрівськ - Маріупіль була вже zagrożена, тоді евакувалися на Південь до Пришиба, а звідти знову ж таки на Схід.

В останніх днях советської влади в місті деякі українські старшини завоушилися й організували якусь боїв-

ку, в якій були й такі юнаки, як я та мені подібні. Завдання наше було сполувати й не дати зникнути з міста большевицьким головарям, як военний комісар та інші головари в цивільному.

Вони мали до диспозиції авта російського військового типу з Путиловського заводу в Петрограді. Напряма їхньої втечі був на Південь, але з міста їм лежала дорога головною вулицею міста — Соборною. В призначений день я вірно відстояв на розі Соборної й Покровської біля Собору. За пазухою я мав ручну гранату, яку мав кинути в авто будь якоо головаря, який першим появиться на полі мого зору.

Відстояв я вірно до полудня і жодного головаря, ані авта не бачив бо зникли десь мабуть ще перед світанком. Коли почалася артилерійська стрілянина, такі стійки, як моя, були зняті й я пішов додому, гранату віддавши тому старшині (це був прапорщик Іван Сорин), який її доручив мені.

В місті вже не було ніякого війська. Я пішов додому. Мій рідний дім був недалеко від в'їзду залізницею з Півночі від Синельникова. Прибувши додому між першою й другою годиною, я був свідком так званої психологічної гарматної стрілянини.

Десь з-поза міста не так може на місто, як скоріше на степи, що лежали тут же за річечкою, було випущено може з десятків стрілів з польових чотирьох і пів цалевих гармат. Решту шість гранат, які не вибухли, бо дали «осечку», я пізніше найшов недалеко нашого баштану під косаркою одного недбалого господаря Губенка, у якого косарка зимувала під відкритим небом на степу. Це добре пам'ятаю, бо пізніше, розбираючи ті гранати, я сам мало не вилетів з ними під небеса!

Далі на Тім Боці, як називали той степ за річкою, пройшла чота німецького війська на чолі з лейтенантом.

Ішли вони лавою в точно вимірних інтервалах. І цей похід був також «психологічний», розрахований на глядачів нашого передмістя, які всі як один спостерігали «завзятий» бій за місто Олександрівськ.

В між часі із — залізничного насипу Маріупіль - Олександрівськ Катеринська почали показуватися вояки, які здала мали вигляд мов би подолали вилазять із води, бо такі широкі й масивні були німецькі шоломи в першій світовій війні.

Один поляк біженець, яких було багато в нашому передмісті, сам з Познанщини, знав добре німецьку мову, запропонував мені піти на зустріч тим воякам з-поза насипу. Я радо погодився, хоч в душі може й були пригадки з російської військової пропаганди про німецькі «звірства».

Ми поволі, обережно наблизилися на зустріч воякам, які нам усміхалися й руками кликали до себе. Ми обоє, бо й мій поляк трохи не був цілком спокійним, набрали відваги й підійшли до вояків, яких там було троє. Поляк відразу почав з ними розмовляти, вояки радо відзивалися. Навіть і я пробував додати пару слів із своєї шкільної німецької мови!

Що нас здивувало, так це те, що вояки щойно вступили, так би мовити, лише на поріг міста, а вже замкнували замки рушниць брезентовими покривками! Як вони знали що в місті вже нема ворога? За пару хвилин до нас наблизилися ще декілька вояків і ми разом з ними, так би мовити, мов би привели їх у місто, прийшли на нашу головну на нашому передмісті Севастопольську вулицю.

На вулиці було багато людей, всі вийшли подивитися на справжніх германців, бо місцевих німців ми називали німцями, а це ж були справжні германці. На розі Севастопольської й Мідної вулиць жила численна родина німців, і мене неприємно вразило що мати з тієї родини голосно вигукнула

«Дойчлянд, Дойчлянд юбер аллес!»
От, подумав, проклята німкеня!

А німцям, видно, сподобалося таке привітання.

В той день я в місті вже не був і що творилося в самому місті, того не знаю. Але Запорізький Корпус під командою генерала Натієва показався перед брамами міста щойно на другий день після приходу німців. На другий день з самсінького ранку, українське військо їхало потягами ешелон за ешеленом.

Залізниця попереду була переповнена, так що ешелони може більше стояли, ніж їхали. І перед самим в'їздом до міста як раз коло жидівського цвинтаря сталося й нещастя, коли на попередній ешелон, який стояв, наїхав наступний ешелон і вдарив з такою силою, що пошкодив останній вагон, в якому були коні. Були ранені коні й люди. Але, мов би, не дуже.

Цілий день я крутився біля ешелонів та й не тільки я, радість з українського війська мали всі. Бо терор «червоної гвардії» був тоді поважний і люди з полегшою сприймали прихід української влади. Хоч торшки й дивно було бачити германців як союзників, які ще вчора були нашими ворогами. До таких оборотів на «всі 180» не так легко звикати звичайній людині.

На другий день після приходу українського війська, яке властиво не прийшло, а пройшло, бо поїхало далі в Крим, визволити ще й ту перлину Української Землі, в місті вже був призначений військовий комендант Гемпель і життя починало входити в нормальну колею.

Потягом з Нікополя до Олександрівська прибути тоді не можна було, бо большевики при втечі з міста зірвали Кічкаський міст, моти того, що представники громадянства просили їх не робити такої кривди.

З Великого Лугу Запорізького не можна наступати на місто та ще з гарматами, бо в квітні місяці Великий

Дуг завжди заллятий водою й там тоді нема жодного руху. Оповідали, а пізніше я начитався в різних споминах, що УСС-и прибули до міста пароплавами з Нікополя. Чи приймали вони участь у визволенню міста від

большевиків, того свідком я не був.

Бій за місто називаю «визволенням», а не «здобуванням», так вірніше, бо здобувати не було від кого — ворог спротиву не робив!

ЛИСТ З ПРИВАТНОГО АРХІВУ

Моя Молода подруго Марусю!

Вчора на візиті в шпиталі я необачно викликала в тебе сльози. Не було часу потішити й розважати, бо візита коротка й я мусіла залишити тебе засмученою. Розумію тебе: на самоті розважаєш, що ти позбавлена радощів, лежиш хвора, а літо минає; другі дівчата і веселяться, і заробляють, і вживають всякого добра. Не вмю я бути філософом, але аналізувати потраплю. Я дуже молодою покинула домашнє оточення й тепер згадую, коли то було бабуня, або тітка, казали: «Без Волі Господа волос з голови не впаде!», а я відповідала: «Не мав би Господь що робити, та пильнувати волосся на Вашій голові!»

І ось, за ці 34 роки скитання по світі я була не в одній тяжкій біді, а особливо тяжко було в німецькому полоні (пережила я кілька воєн). Сто тисяч людей, загнаних за дрiг і присуджених на голодну смерть — це військово - полонені, безвинні люди. Десять рядів кільчастого дроту, під голим небом у степу, в холодну пізну осiнь; щодесять кроків, то озброєний високий поміст зо сторожею; вночі багато прожекторів. Кожної хвилини, хто зближався до дроту, чи то в день, чи в ночі, з помосту сипались кулі.

На 25-й день уже все більше й більше люди підлазили під дроти, бо хотіли якнайскоріше вмерти! Було між нами три тисячі ранених, без їжі, без перев'язок, без даху над головою, при нестерпнім холоді, з яких вже на шіс-

надцятий день залишилось може тільки третина. Яма для води була майже без води, бо не встигала набігати, сильнішим ще перепадала вода, а щоб умитися — й мови не могло бути, тай було байдуже, і не кожний мав шолом води набрати. Холодний дощ зо снігом не переставав падати, люди надумились і заходились пальцями видряпувати ями для схову (німці повідбирали ножі, голки, бритви і інші дрібниці); земля була заражена стовбляком і хто хоч трохи задряпнувся — теж швидко вмирав; ще одне вибавлення! По 20-х днях стали вмирати советські вояки й узагалі більш виснажені люди. Трупів не виносили за дроти! Хто ще ходив, мусів ходити по трупах.

Не знаю з якої ласки й для якої ціли німці почепили мені, і ще декому, на рукав свастику й «ласкаво» дозволили, коли лляв дощ, сидіти під вартовим помостом. Це мало велике значення, бо німці не брали на ціль і я мала право ходити по цiлій площі. Всім іншим дозволяли ходити перший час тільки по одній половині площі. Ходячи, я знайшла в розмішаній грязюці іконку, приблизно 25 кв. см. — на золотому тлі блакитний ангел, і напис: «Ангел Хоронитель». Я підняла й подумала: яке це має значення тут, хто приніс і хто покинув? Бо тут я не бачила, щоб хтось молився, і не чула, щоб хто даявся! Від хустки відірвала я стрічку, протягнула через обручку й іконку повісила на шию, сіла під поміст.

Що діялось навколо мене — давно перестало зворушувати мене. Дескотрі жвавші вишукували між собою жида й за одержу з нього віддавали його сторожі. Німці роздягали жида до нага, ставили на якесь місце, навколо жида обводили багнетом коло й він поза нього не міг переступити; голі жида стояли так кілька днів, а дальше німці забирали їх і назад вони не вертались. На 29-й день я надумалась піти до коменданта й спитати: чому вони, культурні німці, мене, жінку, тут тримають? Комендант, добре відживлений німець, подивився на мене й каже: «З усіх полонених за дротом німецькі вояки познімали чоботи, а ви в чоботях; ніхто з полонених не сміє підійти до комендатської будки, а ви зо свастикою на рукаві, підійшли й розмовляєте зо мною!»

Ще довго він прославляв німецьку «доброту й лицарство» до жінок, а в кінці сказав: «Німці вчора взяли Харків і сьогодні буде випущено, завдяки цьому, 30 людей з табору. Ви перша!»

Гукнув на вартового і наказав відрахувати 29 полонених і виготовити нам папери. Я остовпіла, перестала розуміти що діється навколо мене; стояла дивилася, і не тямала нічого. Мене штовхали німці й сміялись, що я задивилась на їхнього «гарного» коменданта. Старенький дідусь, перекладач,

пишучи нам папери, жартував і казав: «Вибачайте нам пані, що ми вас так «увічливо» приймали і так добре «частували». Я відповіла: «Як ніодна нація в світі!» Дідусь стривожився, поклав палець на губи і каже:

«Пані, тихше, це може коштувати вам життя; тут багато розуміють мову», — і замовк.

Сьогодні в Америці я дивлюсь на цей папір і твердо можу сказати: Господь і на моїй голові пильнує волосся!

І так, Марусе, всяке терпіння має межі. Уяви собі, Марусе, і збагни, коли можеш, скільки тобі предстоїть ще радіти й плакати? А як же ж ми виріжнили б радість, коли б не знали печалі? Радій, що їдеш до санаторії. Нове місце, нове оточення! Розважайся, а коли не знаєш як, то читай і думай над прочитаним. Не маеш що читати, візьми з собою Євангелію. Цю книжку завжди можна читати. Ще нікому не завадила. В якій же книжці єсть більше простоти й мудрости? Вона дана, щоб полегшити нам життя. Релігійним людям багато легше переносити всякі біди! Але треба вміти вірити.

Будь здорова, не сумуй. Маю надію, що ти мені відпишеш.

(Підпис)

Подала Евфросина Дітель

НА ЗМІНУ СТАРШИМ

Григорій Венке

К Р У Т И

Важкий спомин налягсе
Крути, сумні Крути!
В історію записано
Ніколи забути.

Триста палких юних цвітів
То не була сила —
Їх ворожа перевага
На місці скосила.

Боролися як льви сильно,
Голос всі підняли!
Невстояли — загинули
Україні в славу.

У послідне пролунало:
«Слава Україні!»
Печаль стоїть в наших грудях
Від тоді до нині...

Ви полягли за Україну,
За волю єдину,
Щоби нарід України
Марню не загинув.

Ви хотіли доказати,
Очі відтворити,
Що Україна незалежна,
Вільна мусить жити.

А Світ!? Вільний на Україну
Байдуже дивився,
Щоб віддати в чужі руки
Зовсім погодився.

Крути! — Крути! —
Триста синів України
Не мож їх забути.

.....
Минуть літа!..
Вже ніколи не погасне
В борбі юна сила.
Буде світлом все сіяти
Їх спільна могила.

Козацька школа

Т. Торський

ДВНАДЦЯТЬ СЛАВНИХ ЮНАКІВ

Вже в двох числах «УК» — 1(23) і 3(25) 1973 року було поміщено інформації про «Український Козацький Клуб» при американській середній школі Лейн Технікал в Чикаго та відомості про завдання і освітню працю того гуртка козацького юнацтва, що як невеликий корабель серед широкого океану, змагається не піддаватись бушуючим хвилям асиміляції серед американської культури. Наші юнаки й юначки у тій праці здобули признання від професорського персоналу не лише за вдалі покази своїх національних святочних традицій і т. п., але вони були першими і в науці. Найкраще це виявилось при закінченні минулорічного шкільного року, коли 12 юнаків козацького роду дістали дипломи про закінчення згаданої школи.

Вже те, що при вільних виборах до студентської самоуправи вільними голосами 1.400 студентів було вибрано аж двох наших юнаків з Козацького клубу, що нараховував тільки 29 членів, показало якою активною і організованою є ця група молоді козацького роду. Тоді на члена студентської Головної Ради обрано СТЕЕПАНА РЕПУ, а на скарбника студентської управи ЮРКА РЕПУ. Тут слід зазначити, що завдяки впливовій чинності наших юнаків в період студентських заворушень в Америці в цій школі було збережено весь час спокій і порядок. Це було офіційно одмічено навіть поліційними чинниками, які за те навіть нагородили титулами двох юних козаків. А ще що знамените досягнув цей Козацький Клуб в американській школі так це те, що здобув право виставляти свій український національний прапор при різних шкільних імпрезах. Члени ж клубу носять затверджену шкільною владою свою відзнаку увінчану українським державним гербом — тризубом з хрестом.

Про успіхи ж в науці наших козацьких юнаків ми довідалися при урочистій градації випускників школи, що відбулася 12 червня 1973 р. Понад 900 студентів стояло вишикуваних в рядах на тій урочистості. Сама церемонія вручення дипломів і нагород, звуки оркестри, парадна обставина того свята та участь всього персоналу професорів за президіяльним столом а також на окремому почесному місці — студентської управи — все це робило імпазантний вигляд та підносило святочний настрій. Та градація особливо буде пам'ятна для наших юнаків членів Українського Козацького Клубу, що в числі 12 душ закінчили тоді школу.

В час випуску абітурієнтів того року було призначено шість найвищих нагород середньої школи за визначну науку, за добру працю й поведінку, за чесність, чемність, за сміливий провід в організації та за виконання всіх приписів і повинностей шкільного статуту. З цих найвищих нагород під індіанською назвою «Вобено» дістали два наших юнаки: РОМАН ГРИЦАЙ і ЮРІЙ РЕПА.

За найкращі успіхи в науці особливу нагороду «Гонорової листи визначних» і «Клубу почесних» дістали наші юнаки: АНДРІЙ БРОВАР і СТЕПАН РЕПА.

Окрему гонорову нагороду дістав юнак МИХАЙГО ВИШИВАНЮК.

Крім названих молодих наших Побратимів Козацької Ідеї одержали при урочистій церемонії дипломи про повне успішне закінчення курсу наук слідуєчі юнаки: ВОГОДИМИР ГАНЖА (голова-отаман Козацького Клубу), ІГОР КУЦЕВИЧ (заступник голови Клубу), БОРИС БЕРЕЖАН, ТАРАС ГЛУБИШ, МАРІЯН КОЛОДІЙ («сержант» Клубу), ВОЛОДИМИР НАЛИВАЙКО і ГРИГОРІЙ ЗАПЛАТИНСЬКИЙ.

ЗАСЛУЖЕНІ ЧЛЕНИ КОЗАЦЬКОГО КЛУБУ В ЧІКАГО

Володимир Гагжа, Степан Репа, Юрій Репа, Маріян Колодій, Борис Березжан, Ігор Куцевич, Михайло Вишиванюк, Роман Грицай і Тарас Глубиш. В слідуючому числі «УК» будуть поміщені знімки: Андрія Бровара, Володимира Наливайка та Григорія Заплатинського

СЛАВА ДІДІВ — НАСНАГА ДЛЯ ВНУКІВ

НА 58-МУ РОЦІ ІСНУВАННЯ УВК

Григорій Рєпа

ОБЛАСНИЙ ОТАМАН ВІДВІДАВ ЮНАЦЬКУ СТАНИЦЮ

**Сотник УВ в УВК Іван Сарвадій
Обласний Отаман на Чикаго й околиці
кол. старшина - інструктор
Карпатської Січі**

(1.000 доларі на Стипендійний Фонд)

В неділю 30 грудня 1973 року до Першої Юнацької Станиці УВК чис. 26 ім. о. Агапія Гончаренка, що існує при церковній громаді УАПЦеркви Св. Тройці в Чикаго загостив Обласний Отаман УК сот. Й. Сарвадій. Після Божественної Літургії, яку відслужив о. Полковник - Капелян УК Протопресвітер Микола Литваківський а співав хор під орудою о. Диякона Значковог-го УК Ігоря Зботанова, Обласний Отаман в парафіяльній залі мав зустріч з козацьким юнацтвом та кількома присутніми при тому членами УВК Станиці ч. 29 — батьками юнаків і юначок. Знайомство почалось при ча-

шці чаю з печивом, що його приготували господарі цього скромного але щирого прийняття.

Сотник Й. Сарвадій найперше вияснив юнацтву значення й змісл старого козацького слова «побратим», яке зобов'язує його носіїв помагати своєму ближньому у всякій біді. Потім яскраво розповів про ті риси, які мають характеризувати козацьких нащадків нашу молодь — козацьких юнаків і юначок. Це мають бути вільні молоді люди, що вміють панувати над самим собою та повинні відповідно поводитись, шануючи свою приналежність до козацької української нації. Розповів він як належить поводитись в церкві, в школі та як служити своєму українському народові серед американського оточення, будучи навіть і горожанином Америки. Юнацтво уважно слухало ті вияснення коляшнього військового старшини - інструктора славної Карпатської Січі. Особливо їх зацікавив приклад, що його подав Сотник Сарвадій, про американського генерала Івана Турчанського, особистого приятеля президента Лінколна, учасника у вирішенні долі американської країни, сам будучи нащадком козацького роду. Багато ми можемо послужити Українській Справі, працюючи в американському щоденному житті — продовжував Побратим Сарвадій. Але особливо є важливим, щоб наша молодь здобувала вищу освіту і тоді займала впливові місця в американському житті. Але не всі юнаки й юначки можуть йти на високі студії з причини браку фондів, бо оплати за навчання страшенно зростають з року на рік. Тому Обласний Отаман проєкує заснувати при централі УВК Стипендійний Фонд для здібніших ко-

зацьких юнаків і юначок, що хотіли б здобувати вищу освіту. Подав він і проект — звідки той фонд збирати. Він зазначив, що серед членів УВК є велике число старших людей у високому віці і при тому самотніх. Вони б мали записувати свої збереження на цей Студійний Фонд і тим би допомагали продовжувати боротись за ту Ідею, для якої самі провадили своє життя. На цей же фонд можна організувати добровільні збірки з нагоди різних родинних свят та збірки пожертв на той же фонд при влаштуванні традиційних свят Покрови. Коли б хоч ці джерела було використано, то вже би ми мали певне забезпечення, щоб кілька наших юнаків йшли на високі студії, а не спішили йти на заробітки фізичною працею. Далі Побратим Сарвадій привів приклад своїм вдячним слухачам про те, як багато добра-маєтку, придбаного мозольною працею українців в Америці, відходить на чужі потреби без жадної користі для нашого суспільства. Трапилось йому під час вакацій відвідати одне невелике містечко десь за 300 миль від Чикаго, а коло того містечка

були розкидані молочні ферми, що належали українцям — нащадкам нашої козацької нації. Був там він і на цвинрі і серед могил бачив з десятків з двораменними хрестами і з написами, з яких по іменах похованих спостеріг, що то були наші брати. Довідався, що їхні ферми перебрало місто і продавало на «окшен» за яку будь ціну аби лише продати. Так безрезультатно для майбутнього нашої спільноти втрачаються результати праці наших людей. Мимоволі приходить гірка думка: а скільки таких містечок і могил розкидано по широкій Америці, де козацькі нащадки нічого не забезпечили для корисного майбутнього для нашої Справи.

На закінчення своєї промови Обласний Отаман Побр. Йван Сарвадій подав до відома, що він та його Дружина Стефа призначають на основання запроєктованого Студійного Фонду для козацького юнацтва ОДНУ ТИСЯЧУ (1.000.00) доларів, бо ж хто, як не молодь буде запорукою продовження на чужині української боротьби за нашу ідею?!

СЛОВО ІНЖ. МИКОЛИ Ф. ЧОПІВСЬКОГО

**в часі 4-го З'їзду делегатів Союзу Українських Ветеранів в ЗДА
дня 8-го грудня 1973 року в Шикаго,
Іл.**

«Хоч і розділені ми на еміграції, далеко від України, то все ж таки відчуваємо глибокий зв'язок між собою у вільній світі, як рівнож пов'язання з українським народом.

Це треба пам'ятати і для задержання своїх позицій рівнож про себе час від часу нагадувати, щоб серед суспільства вкоріювати пошану до назви українського вояка і піднесення його авторитету.

Для осягнення цього ми — ветерани, хоч кожен з нас уже давно розмі-

няв восьмий десяток життя, маємо співпрацювати зо всіма в першу чергу з комбатантськими, парамілітарними і громадськими організаціями.

Ця співпраця не конче мусить бути повнопроцентова, але утримання загального пульсу життя є для нас конечним.

Рівночасно, зберігаючи власний авторитет, співпрацю розумію з повною толеранцією і признанням інших:

а) Молодшої генерації українських ветеранів, як напр. членам Братства Дівізії УНА, б. вояками УПА, признаючи їх самопожертву для України, толеруючи їх, може інакше думання, ба

бавить їх роботу тут, а в минулому осягнуті ранги.

б) Та сама повна толеранція, без проявів усмішок, має бути по відношенню до парамілітарної організації, в данім випадку до Укр. Вільного Козацтва.

Не треба забувати що напр. в 1919-м році Уряд УНР мав власне підтримку від Вільних Козаків інж. Ковенка, які то козаки пізніше стали ядром армії.

Зі світової історії можна навести кілька маркантних дій парамілітарних організацій, як напр.

1. Під час війни такого кольоса як Світи проти малої Фінляндії Світам не удалось покорити Фінляндію власне через спротив фінляндських парамілітарних організацій.

2. Здесятковання армії Наполеона в 1812-ім році не війська Кутузова перевели, а власне, парамілітарні організації Денисова і інш.

3. В 4-ім сторіччю перед Р. Хр. Олександр Македонський, розгромивши персідців з їх царем Дарієм, не зміг утримати країни, бо йому весь час перешкаждали, власне, місцеві парамілітарні з'єднання.

Думки, висловлені в згаданім слові знайшли підтримку делегатів, що і було зафіксоване в прийнятих резолюціях З'їзду».

Від Редакції.

Ми радо помістили вищеподаний, присланий нам дослівний текст слова Інж. Миколи Феценка - Чопівського, що є головою відділу СУВ в Феніксі - Арісона, з якого титулу він був делегатом на З'їзді СУВ в Чикаго. Це «слово» є знаменне тим, що в ньому автор коротко і ясно закликав СУВ до толерантного відношення до УВК, а не виявляти невідповідне наставлення до нашої, хронологічно найстаршої, парамілітарної організації.

Інж. Олександр Авксентій Ільницький

Сотник УВ в УВК. Почесний Козак Станиці ч. 5 ім. Гетьмана Пилипа Орлика відсвятував 85 років життя.

Народився наш Ювілят у Вінниці на Поділлі 15 січня 1889 року. Початкову освіту дістав у рідному місті, а фахову педагогічну в Тифлісі на Кавказі. В рр. 1910-14 учителював в народній школі в Проскурівському повіті. За Першої світової війни був мобілізований до московського війська, в якому служив від вересня 1914 до грудня 1917 р. В роках 1918-19 учителював в Києві у 3-ій Українській гімназії і за той час закінчив у Києві Економічно - Адміністративний Інститут. В роках 1919-20 був в армії УНР, служив в ранзі Поручника. 20-го листопада 1920 р. в складі армії залишив Рідний Край і пішов на еміграцію. В роках 1922-27 закінчив Українську Господарську Академію в Подєбрадах ЧСР з титулом дипломованого інженера. Під час тих студій провадив видавництво академічних підручників. В 1922 році видав друком першу технічну книжку в українській мові — «Трактор і примінення його у сільському господарстві». У роках 1933-39 був старшим асистентом при катедрі сільсько - господарського машинознавства у Головної С. - Госп. Школі у Варшаві.

В 1942 році заарештований німцями і сидів у в'язниці в Кракові. В 1944 р. викладав сільсько-господарське машинознавство в Політехніці в Братиславі на Словаччині. Потім перебував знову в Чехії, Німеччині, Франції, а в 1949 році доїхав до Канади і поселився в Ванкувері. Тут Побратим Ільницький брав активну участь у різних українських громадських організаціях, зокрема вступив в лави УВК до Станиці в Валлей Б. Колумбії, коло Ванкуверу. Заряд Станиці образ його своїм Почесним Козаком.

У Ванкувері Побратим Ільницький написав

свої спогади у двох частинах: 1. «Український нарід у боротьбі за Державність (1917-1920)». 2. «Українська політична еміграція по Першій і Другій світових війнах (1920-1973)». Рукописи обох частин автор відіслав до Архіву УВАН у Нью Йорку для загального користування.

Генеральна Управа УВК і Редакція «УК» сердечно вітають Вельмигідного Побратима з його ювілеєм життя та засилають йому найщиріші побажання козацького здоров'я й завзяття для дальшої відданої праці для Української Справи на многі, многі, многі літа!

З листів про наш журнал

... «Я читаю «Українське Козацтво» і бачу, що матеріал є дуже добрий до читання: 1) високо патріотичний, 2) військовий та 3) глибоко релігійний...»

Вілтен, Конн. ЗСА, 21. XI. 73

о. Йосиф Скульський, Полковник - Капелян

... Що торкається журналу «Українське Козацтво» ч. 4, то мушу сказати, що я не знаю іншого журналу українського, який був би так старанно, так змістовно і по мистецьки виданий...»

Булонь, Франція, 11. XII. 73

Володимир Солонар, Ген. Штабу Полковник

Поправки й спростовання

З приводу відозви св. п. Полк. Петра Болбочана в «УК» ч. 3 (25), 1973 р., яку нашої редакції прислав Побратим Р. Федорович, ми одержали від історика нашої Визвольної Боротьби Зенона Стефаніва лист зі слідуючим спростованням — поправками за що щиро дякуємо. Він, заперечуючи автентичність того документу, звертає увагу, що у вступі згаданої відозви названо Головного Отамана Петлюру «Верховним Головнокомандуючим Армії». Автор спростовання подає:

«Петлюра, в тому часі (січень-лютий 1918) був командиром Гайдамацького Коша Слобідської України та аж в листопаді 1918 р. став членом Директорії УНР і Головним Отаманом. Натомість координатором військових дій був тодішній військовий міністер полк. О. Жуковський, якому підлягав також Петлюра із своїм Гайдамацьким Кошем.

Командиром Окремого Запорізького Загону (така була офіційна назва) був генерал К. Прісовський, а полк. Болбочан командував 2-м куренем Загону, а згодом в березні 1918, коли Загін розгорнувся в дивізію — 2-м За-

порізьким полком. Зенон Стефанів».

В ч. 4(26) «УК» за 1973 р. в статті о. Івана Ткачука «Академічні Козацтва Запорожжя і Чорномор'я на Буковині» стор. 14, надруковано: «Тоді були прийняті барви Козацтва (Запорожжя) малиново-зелені - золоті», а має бути: малиново - білі - золоті. Цю поправку подав ВШановний Пан Володимир Карпович. За що поправку щиро дякуємо.

В ч. 1(19) «УК» за 1972 р. на ст. 16-ій у вірші ВШановного Побратима Семена Левченка «Козаче, мій орле» пропущено два уступи. Щоб поправити тут прикру хибу, подамо тут другу половину вірша, в якій трапились ті пропуски, друкуючи згадані уступи похилим шрифтом:

Свята ось підходять, а вістки немає!
Синок обіцявся вернути... А вже ж!
На нього старенька мати чекає,
І дівчина вірна, укохана теж...
Козаче, мій орле, без щастя, без долі!
Не сам ти! В усіх нас ця дійсність така...
Але не сумуй! Ти ще будеш на волі!
Ще кінь понесе над Дніпром козака!
Ще прапор, який ти підніс за свободу,
Замає в широких, безмежних степах!
Ще встанеш змагатись за волю Народу
В лезих, переможних, могутніх рядах!
І підуть знов лави на Київ завзяті!
Щоб згинув навіки наїздник-тиран!
Я синів Україна пригорне, як мати!
Під сльози щасливі обійм і вітань!!!

ВШановного автора, крім попереднього листування і вияснення ще раз перепрошуємо.

На 1-ій сторінці ч. 1(27) «УК» на січень цього року під Різдвяним привітанням від Генеральної Управи УВК і Редакції «УК» подано прізвисько Генерального Писаря і співредактора у хибній транскрипції — «Барябк», а має бути, як добре нам всім відомо: добрим

Побратимам друкарям, нам редакторам і коректорам, правильно: «ПАВЛО БАБЯК».

Це вже правдивий друкарський чортик та ще й 1-ої класи!

Щиро перепрошуємо ще раз всіх «пострадавших» і нездоволених від наших помилок і просимо дуже не гніватись.

Не помиляється лише той, хто нічого не

робить. Ми ж всі «винуваті» — так перевантажені громадськими організаційними справами, що нам вже бракує часу й сил а також фондів, щоб наняти за грошеву винагороду кваліфікованіших виконавців. Тим же часом щиро працюємо в надії, що «Україна нам цього не забуде!» (Так нам кажуть)...

Редакція «УК».

НОВІ КНИГИ

Микола Писнеділок — «**РЯТУЙТЕ МОЮ ДУШУ**». Вид. «Свобода» Джерзі Сіті, 1973 р. Ст. 501. Гумористична й сатирична повість, як на екрані, пригадує нам всі характерні риси й епізоди з перебування наших людей в «ДП» таборах. Але найсильнішими для переживання читача є глибоко-душевні спогляди автора про Рідний Край, вкраплені на тлі загального змісту книжки. Праця писана чудовою мовою, ясну на характерні вислови з Палтавщини з новотворами автора.

Павло Незабудько — «**У КРИВОМУ ДЗЕРКАЛІ**». Вид. Юліана Середяка в Буенос Айресі, 1973 р. Стор. 178. Це гуморески, фейлетони і сатири, якими спостережливий автор громить смішні міжнародні і внутрішньо-громадські події.

Ганна Черинь — «**НЕБЕСНІ ВІРШІ**». Вид. Юліана Середяка, Буенос Айрес, 1973 р. Стор. 112. («Поезії й поема «Добро й зло»). Досі авторка відома не тільки успіхами своїх творів, але й своєю невпинною продуктивністю. Нею наче оволоділо американське темпо-темп. Пише весь час і всюди, навіть на ходу, в поїзді, а тепер побила рекорд не лише висотою взлету своєї фантазії й таланту, але й тим, що значну частину віршів цієї нової збірки створила таки на правдивій висоті, поза хмарами в літаку, що її ніс в піднебесі.

Зосим Дончук — «**В ОБЛОЗІ**». Вид. «Власна Хата», Філадельфія 1973 р. Стор. 352. Це цікавий роман, що ним автор продовжує свій літературний бій за правду проти московсько-більшевицької «облоги» нашої рідної землі і нашого народу. До книжки вставлено збірку відгуків читачів з нагоди 70-літнього ювілею автора.

На прохання Орденської Ради Залізного Хреста Армії УНР

містимо лист бібліотеки НТШ з Сарселю з 20. 6. 1973 до Орденської Ради на руки Секретаря Майора Івана Винника:

«Високоспажаний Пане Майоре,

Дуже гарно дякуємо за так щедрий дар для нашої бібліотеки Вашого цінного видання: «У 50-річчя Зимового Походу Армії УНР».

Дуже добре діло Ви зробили, що видали цю книжку. Може хтось дати заувагу, що багато з тут поданих статей вже були друквані. То правда, але вони розкинені були по різних виданнях, які тепер недоступні читачам, а по-друге під нинішню пору лиш дослідник шукає по різних бібліотеках і архівах за матеріалом, а навіть інтелігентні читачі хотять мати під рукою зібраний матеріал. Як бібліотекарка знаю з досвіду, що навіть як пишуть праці то в першу чергу питають чи є книжка до тої праці, бо хотять мати зібране все разом.

Може дехто теж сказати, що передрукуючи старі речі не можна було зробити поправок. Але це не є історія, тільки збірник і саме з цього збірника будуть писати історію порівнюючи статті з іншими споминами і т. п. А скільки сьогодні навіть великі видавництва фотографічним способом перевидають книжки, які стали вже рідкістю, а мають значіння для фахівця.

Слава Вам, що подолали всі перешкоди і книжку видали!

З висловами правдивої пошани!

За Бібліотеку НТШ — Сарсель
Дарія Сіак

ВІДИЙШЛИ У ПОХІД ДО ВІЧНОСТІ

ГЕНЕРАЛЬНИЙ КАПЕЛЯН УВК АРХІЄПИСКОП ІОВ СКАКАЛЬСЬКИЙ

Перед самим друком цього числа «У. К.» наспіла сумна вістка, що 18-го лютого ц. р. в Курітібі в Бразилії упокоївся в Бозі Владика ІОВ СКАКАЛЬСЬКИЙ Архiepіскоп УАПЦ на Південну Америку, Генеральний Капелян Генерал - Хорунжий УВ в УВК, кол. капелян 1-ої Української Дивізії ЮНА, лицар Хреста Українського Козацтва з мечами та золотом і срібною лавровими гілочками.

Некролог помістимо в черговому числі нашого журналу.

ППОЛК. УК ПРОФ. ВАСИЛЬ ШКВАРОК

Дня 17 вересня 1973 р., після довгої і важкої недуги, помер у Феніксі, Арізона, на 81-му році життя

Сл. п. ВАСИЛЬ ШКВАРОК

Підполковник Українського Вільного Козацтва і Майор Військ УНР. Ще так недавно, бо 10 лютого 1972 р. упокоїлась по короткій недужі на 77-му році життя його дружина бл. п. ЮЛІЯ ШКВАРОК, Адміністр. Підхорунжа УВК й заслужена українська учителька в Рідному Краю. Смерть дорогої дружини в не малому спричинилась до зтяжної недуги й смерті Сл. п. Побратима ВАСИЛЯ ШКВАРКА, залишаючи в глибокій тузі членство 20 Станиці УВК ім. Головного Отамана Симона Петлюри у Феніксі й усіх Побратимів та Посестер Українського Вільного Козацтва.

Сл. п. Побратим Проф. Василь Шкварок народився 7 травня 1893 р. в Кобиловолоках, Тербовельського повіту, в Україні. Закінчивши гімназію, вписався на філософічний факультет Львівського Університету, але перша світова війна перервала його студії, бо змобілізований до австрійського війська, мусів віддати данину, як не один тоді військовик, страшному воєнному молохові. Однак Божим Провидінням було йому тоді дозволено діждатись мрії-мрій — боротись в рядах рідного війська за Незалежну Соборну Українську Державу.

Покликаний до австрійського війська, закінчив військову школу і був учасником усіх боєвих фронтів тодішньої австро-угорської держави, відзначений хрестами заслуги й воєнними

медалями. Капітуляція австрійської монархії застала його в ранзі поручника й сл. п. Побр. ВАСИЛЬ ШКВАРОК негайно включається в службу України як військовий комендант міста Теревовлі й Теревовельської округи, відтак в бойових рядах УГА командуючи сотнею кінноти, а опісля в Армії УНР в 4-ій дивізії під командою ген. Юрка Тютюника, де й був підвищений до ранги сотника. Вже на еміграції був підвищений до ранги Майора Військ УНР й відзначений Хрестом С. Петлюри, іншими військовими хрестами заслуги та хрестом Українського Козацтва з мечами і золотою лавровою гілочкою.

Пригадую собі його ще як молодого поручника. Вище середнього росту, пристійний, завжди усміхнений брюнет, надзвичайно тактовний і товариський, притягаючий взір військового старшини. На жаль не мав я змоги стрінутись з ним в повоєнні роки і лише в останніх роках зав'язалась між нами сердечна переписка, згадуючи з тугою давню минулу, а відтак у співпраці в УВК, коли то сл. п. Побратим Василь ШКВАРОК, хоч вже знемагаючи на здоров'ї, доклав усіх старань до

заснування Станиці УВК у Феніксі, будучи її фактичним душею до останніх днів свого страданого життя.

Відійшов від нас прикладний громадянин - патріот, невіджалуваний член Козацького Братства й місцевої ветеранської організації, людина хрустального характеру, лицар з крові і кости, відданий всеціло праці для Рідної Держави й Рідного Народу. Опечалені Побратими й засмучена невеличка українська громада, віддаючи йому останній побратимський поклін, відправили його 22 вересня на цвинтар у Феніксі, де й спочив біля своєї струдженої дружини.

Хай ця чужа земля буде Тобі, Дорогий Друже, легкою та хай же буде вічна пам'ять й незабутня слава Дорогому Побратимові, що так вірно й щиро усе своє життя служив Великій Українській Справі. Для нас, Твоїх Побратимів, Ти не вмер. Ти лише відійшов на заслужений відпочинок, щоб в небесному світі благоді Всевишнього про кращу долю для Рідної України. Прощай, Дорогий Друже, ми, Твої вірні Побратими, Тебе ніколи не забудемо!

Павло Бабяк

ДОКТОР БОГДАН ЛЕВИЦЬКИЙ

(Пам'яті Діяча - Патріота, Вojнз - Ко зака)

Вже більше як рік тому, 3 грудня 1972 року, раптово перестало битися серце вояка - козака, відомого громадсько - політичного діяча та високо - культурної людини нашого Дорогого Побратима Доктора **БОГДАНА ЛЕВИЦЬКОГО**, сотника Станиці УВК ч. 14 ім. Військового Отамана Генерала Івана Цапка в Нью-Йорку.

Минув уже рік, як відійшла від нас людина шляхетної і лицарської вдачі, яка горіла щирою любов'ю до свого обездоленого народу і віддавала йому всі свої сили і здібності. Глибока толерантність до українців, що ма-

ли різні погляди на форму, яку прийме майбутня Українська Держава, і побратимське ставлення до братів іншого віровизнання були притаманними рисами характеру д-ра Б. Левицького.

Народився д-р Богдан Левицький 12 червня 1910 року в селі Луковиця-Вижна на Бойківщині в родині священника. Після закінчення гімназії у 1928 році, студював право на Правничому Факультеті Університету Яна Казімежа у Львові, закінчивши студії у 1936 році з титулом Магістра Прав. Відбувши адвокатську практику у Перемишля-

нах, перенісся до м. Делятина на Гуцульщині де став адвокатом. Молодий і повний енергії, будучи чудовим промовцем, бл. п. д-р Б. Левицький кинувся у вир культурно - освітнього, господарського, громадського і політичного життя української громади. За свою активну працю для народу зазнав переслідувань і арештів від польської влади. У 1939 році був заарештований і запроторений до табору в Березі - Картузькій, з якого був звільнений після розвалу Польщі. Через Відень, виїхав до Праги, де завершив студії на Українському Вільному Університеті і 26 грудня 1941 року захистив докторську дисертацію зі званням Доктора Прав.

Почувши про створення І-ї Української Дивізії УНА, пішов за покликом серця, як український патріот, зголосився до Дивізії. Закінчення війни застає д-ра Б. Левицького в таборі полонених в Белярії - Ріміні (Італія).

Вибравши своїм осідком США, бл. п. Доктор Богдан активно включився у працю Нью-Йоркської української громади. Ось деякі посади і становища, які займав бл. п. д-р Б. Левицький у Нью-Йорку: Перший Голова «Пласт Прияту», член управ організацій: Т-ва «Броди-Лев», 206 Відділу СУК Провіндіння, 361 Відділ УНС Дністер, Координаційний Комбатантський Комітет, Комітет Бережанська Земля, в яких займав керівні посади.

З політичних організацій був членом Центральної Управи ОДВУ і її Генеральним Секретарем, а також Головою 10 Відділу ОДВУ в Нью-Йорку. Покійний був членом УВК і великим прихильником Козацької Ідеї.

Д-р Богдан Левицький був глибоко-релігійною людиною і діяльним членом парафій Української Католицької Церкви Св. Юра у Нью-Йорку та Св. Трійці в Статен-Айленд. Практикував екуменізм не на словах а на ділі, виявляючи щирю прихильність до православних українців і мав серед них ба-

гато друзів. Проявом цих близьких і дружніх взаємин є те, що православні священики взяли участь в Його похоронах.

Отець Володимир Базилевський, говорячи в імені УПЦеркви в Америці у своєму прощальному слові між іншим сказав: «Був Він справжнім державником - соборником не на словах, а на ділі. Походив Покійний зі західніх околиць Української Землі, з Галичини, а я і багато Його близьких приятелів, з Великої України, з Полтавщини, але ніколи не було в нас навіть тіні розходження на релігійному тлі. ... Покійний наш Брат Богдан був справді християнської, шляхетної вдачі, мав велике, щире, любляче серце. ... Був політично виробленим українським патріотом. Я і Покійний Богдан дивились на справи земні з різних, може навіть з протилежних позицій, стояли, так би мовити, на різних бігунах політичної думки, але це ніколи не перешкождало нам бути великими приятелями, не перешкождало конструктивно працювати на громадській праці, зокрема в Українському Конгресовому Комітеті і в його метрополітальному відділі в Нью Йорку. Скромність і мудрість вичаляли Його шляхетне чоло, був покійний знаменитим промовцем-бесідником, якого завжди приємно було слухати, бо все щось скаже цікавого, актуального і потрібного.

І от мені випав сумний обов'язок попрощати нашого Брата Богдана в останню дорогу, в останню земну путь. Прощаю ж Тебе, Дорогий Брате Богдане від Православної Катедральної Громади на Джамайці. Ти був завжди бажаним гостем на молитвах за Гетьмана Павла і його родину і за Твоїх товаришів дивізійників. Прощаю Тебе від всіх Твоїх приятелів, а зокрема Полк. П. Содоль - Зілинського, інж. С. Березницького з Філядельфії, прощаю Тебе від д-ра Б. Коваля, мгр. Я. Савки і пані Полковникової Е. Силенко. Прощаю Тебе від 8-го Відділу УГОА, від

себе особисто і всієї родини. Нехай американська земля буде Тобі легкою. А Вас, Дорога Пані і Сестро Маріє, і всю Вашу Достойну Родину, прошу прийняти найглибше співчуття у Вашому тяжкому горі. Нехай Господь утішить Вас у Вашій скорботі.

Прощаючи наших дорогих покійників, ми часто чуємо слова: «Пам'ять про Тебе будемо берегти завжди», та не раз буває так, що скоро забуваємо свої обіцянки.

Мусимо і ми сьогодні дати обіцянку Покійному нашому Братові, але будемо зберігати пам'ять про Нього в той спосіб, що будемо наслідувати Його шляхотні прикмети і цим не забути нашої обіцянки. Будемо намагатися бути такими ж соборниками — державниками, як був Покійний; будемо старатись бути такими, як Він толерантними і врозумілими до інших віровизнань, а це наблизить той бажаний день, щоб всі ми були одно; будемо як він намагатися шанувати думки і переконання інших, хоч би з тими думками і непогоджувались, а це наблизить так бажану єдність, за яку молилось і якої так хочемо. Вічна Йому пам'ять!»

Панахиди за спокій душі Д-ра Б. Левицького відслужили отці: о. Ганкевич Роман, о. Базилевський Володимир, о. ігумен д-р Гавліч Володимир, о. Кучма Антін, о. Новіцький Євген, о. Шусто Ярослав, о. Лавренюк Л.

ІВАН КАСЯНЕНКО

По довшій недузі упокоївся в Бозі 13 січня 1974 року в Кліфтоні, Н. Дж. ЗСА Побратим Ройовий Станиці УВК ч. 15 ім. Гетьмана Петра Конашевича - Сагайдачного бл. п. Іван Касяненко, остиротивши Дружину Марію, сина Степана з дружиною Анелею та внуком Степаном.

Покійний народився 23 серпня 1909 р. в с. Карлівка Харківської області

Прочулені і сповнені щирого жалю прощальні промови виголосили: Командир УНА і Почесний Отаман УВК Ген. Павло Шандрук, д-р Роман Крупка (10 Відділ ОДВУ), д-р Василь Вишиваний (361 Відділ УНС), мгр. Лев Стеткевич (родина), Сотник д-р Іван Козак (ОБВУА), Побр. Полчій (Координаційний Комітет Комб. Організацій), Полк. Михайло Ліщинський (1 Див. УНА), мгр. Іван Базарко (УККА), п. Михайло Клезор (товариші Бережанської Гімназії), Адв. Роман Гуглевич (Об'єднаний Комітет), Пані Евфрозина Силенко (приятелі родини), д-р Роман Дrajнговський (Гол. Упр. Дивізійників), Побр. Богдан Дацьківський (Українське Вільне Козацтво), п. Стах Манацький (Бережанці), інж. Іван Вінтоняк (земляки Делятина і Гуцулії), д-р Ярослав Гайвас (Централа ОДВУ), др. Павло Дорожинський (Пласт), п. Петро Німеровський (Дузброї), п. Леся Печко (105 Відділ наєв), проф. В. Дмитрів (товариші АУКВ), п. І. Білоус (жителі Статен Айленду).

Зі смертю нашого Дорогого Побратима Д-ра Богдана Левицького родина стратила доброго чоловіка, батька і дідуня; Церква — побожного і жертвенного парафіянина, УВКозацтво — шанованого Побратима, колишні вояки — щирого друга, а вся українська громада — визначного діяча.

Володимир Шостак

і походив з родини, яку московська комуністична влада насильно вивезла в Сибір. Там було їх всіх замордовано: батька, матір, братів і сестер. Лишився тоді лише юнак Іван, бо його перед тим мобілізовано і відправлено на фронт у війні проти Фінляндії. Потім його переведено на далекий схід, а звідти, під час Другої світової війни, на фронт проти Німеччини. Тут

він попав в полон, а пізніше дістався до Америки.

Тяжка хвороба, яку Покійний дістав ще за «райського» життя під советами, мучила його останні п'ять років аж поки невблагана смерть припилила його земні страждання.

Похоронні відправи відбулися 16

січня 1974 р. в церкві Св. Покрови в Кліфтоні а тлінні останки бл. п. Побратима поховано на православному цвинтарі в Бавнд Бруку Н. Дж. ЗСА. Вічна Йому пам'ять.

**Сотник Іван Стецькович
Отаман Станиці**

О. ІРИНЕЙ ГОТРА

24 грудня 1973 р. в обителі Отців Василіян біля Нью Йорку спочив у Бозі о. Іринея Готра, ЧСВВ, рідний брат Марії Ємець і Ольги Готра — козачок Станиці УВК ч. 28 ім. Полк. Петра Болбочана та шурина Василя Ємця, відомого бандуриста і Почесного нашого Козака. Покійний був великим прихильником державної Козацької Ідеї, сталим передплатником журналу «Українське Козацтво».

Народився Він 31 серпня 1890 року в с. Руда, пов. Рогатин у Галичині. Його родичами були: батько — Ілля Готра — сільський учитель та мати Оле-

на, що походила з гетьманського роду Петра Дорошенка. Василь Ємець про о. Іринея пише: «Цікавим є те, що хтось з його прадідів... грав у кобзу й це, в селі Руда, Рогатинського повіту, де жила родина Готрів, ціле село називало її, як родину Кобзарів».

Народно освіту Покійний дістав в рідному селі та в Рогатині, а клясичну гімназію закінчив в Бережанах і Крехові і там вже на 19-му році життя вступив до монастиря. Філософічні студії розпочав у Лаврові, пов. Самбір. За Першої світової війни ченця Іринея покликано до служби санітарем у військовій лікарні в Чорткові, яку потім було евакуовано у Краснопущі біля Бережан. Там Його москалі при своєму відвороті заарештували і вивезли до Києва, де, як інтернований, о. Іринея перебував в рр. 1915-1917. З початком московської революції о. Іринея звільнився з полону, був іменованим особистим секретарем Митрополита Шептицького і з ним повернувся до Львова. Тоді, по закінченню перерваних студій, прийняв в 1920 році священичу Хіротонію. Далі був префектом Духовної Семінарії у Львові та Місійного Інституту у Бучачі та його Директором. За другої світової війни з приходом большевиків Інститут було розв'язано і о. Іринея працював співробітником в парафіях Заліщики та Волківцях. В час німецької окупації о. Іринея став ігуменом монастиря в Підгірцях та відновив Інститут у Бучачі. З другим приходом большевиків Він перейшов у підпілля і перехову-

вався довший час у різних містах, але в 1948 році московське КГБ розшифрувало його нелегальне становище і вивезло зі Львова до Станиславова. На допитах немилосердно били о. Іриня та всяко над ним знущалися. Його засуджено на 10 років до «ісправітельних трудових лагерь» спершу в Казахстані а згодом у Караганді. По 8 роках Його звільнено, але тільки в 1959 році дістав паспорт на виїзд до Польщі. Звідтам на «афідавіт» в 1963 році переїхав до ЗСА. Тут спершу перебував у свого шурина Василя Ємця а потім переїхав в монастир в Глен-Кові, де й перебував у молитві за Україну аж до кінця свого ідейного й мученицького життя.

Колишній учень Покійного о. Іриня Готри — о. Мелетій Соловій характеризував свого бл. п. Учителя з нагоди Його 80-річчя життя, 60-річчя чернечо-

го подвигу та 50 річчя священства в 1969 році, що Він був ... «зразком шляхетної людини, що не знає фальшу, облуди ані злоби. Він завжди погідний та усміхнений, має відкрите серце на потреби й журбу ближнього, а до ворогів уміє поставитися з належною гідністю і достойністю» («Шлях», 1969 р.).

Італійський католицький священник о. Армандо Заватта, що був з о. Іринеем в однім большевицькім московськім таборі, писав Василеві Ємцеві, що «о. Іриней працював спершу в копальнях, а пізніше у каміноломах. Умови життя були гірші нашої домової звірини в Італії. Його провиною було те, що був католицьким священником і сином Матері України» (Лист з 5 червня 1954 року).

Вічна Йому пам'ять!

Д-Р ВАСИЛЬ ДМИТРІЮК

Дня 11-го Листопада 1973 року у 7-ій годині вечера в Колумбійському госпиталі в Бофало відійшов у засвіти від нас великий український діяч, Василь Дмитріюк, доктор медицини, осиротивши свою Дружину Олександрю з дому Криницьких, свою доньку Таїсу, заміжну пані Потієнкову, зятя, інж. Ю. Потієнка з їх дітьми — студ. Оленкою й Васильком та свого сина інж. Володимира Дмитріюка з його дружиною Славою й дітьми — Зіною, Наталею й Андрійком.

Світлої пам'яті Василь Дмитріюк народився на Білопідляшші 1 січня 1890 р. (ст. ст.). Походив із селянської родини й лише завдяки впертості й здібності добився високої освіти (скінчив Варшавський Університет зі званням лікаря). По скінченню університету 1914 р. його негайно покликали до російського війська в якому й пробув увесь час I. Світової Війни аж до 1917 року, коли перейшов до ук-

раїнського війська й приймав діяльну участь в українізації частин російської армії.

Був послом по українській листі до Польського Союму й за свою українську діяльність був переслідований польською владою.

За Німецької влади був арештований і сидів у Берестейській в'язниці.

На еміграції належав до організаторів УНРади, горливо збирав грошеві датки на її утримання й працю. Належав до українського Лікарського Т-ва; був членом БУДУ — Братство Української Державности. Належав до Православної Автокефальної Свято-Троїцької парафії в Бофало. Прекрасно знав Службу Божу і любив співати в церкві.

Після Служби Божої в тій церкві 14 листопада 1973 р. був похований (Комо Парк Блв) в Бофало на цвинтарі Св. Матвія.

Іван Гнойовий

АННА ВАС

Цим повідомляю, що в неділю 20-го січня 1974 р. в шпиталю «Хом оф Піс» на Собяку, по довгій зтяжній хворобі, зпаралізована і зі стратою мови, відійшла у ВІЧНІСТЬ адм. Ройова УВ в УВК Посестра Анна Вас, членка 7-ї Станиці УВК ім. Полковника Івана Богуна в Перті Зах. Австралія.

Смерть взірцево прикладної, на ділі, Посестри патріотки в жертвенности, для КОЗАЦЬКОЇ ІДЕЇ, діткнула не тільки тутейшу українсько - КОЗАЦЬКУ родину, а українську, тут, СПІЛЬНОТУ взагалі...

Всіх хто тільки знав Покійну, яка перебуваючи в рядах патріотичного активну, почувалась і любила на ук-

раїнські справи дати... З цього не оден, НАШ СКУПИЙ, мусів би приклад взяти.

Народилась бл. п. наша славна Посестра 25. 4. 1915 р. в селі Словіті Золочівського Повіту на Станиславівщині..

Батько покійної, вояк австріяцької армії з 1914 р., не повернувся з війни. Пририта горем, мати покійної Посестри Анни Юлія Мойса, не зважаючи що під чужою, польською, займанщиною, виховала Анну на добру українку.

Тлінні останки Покійної похоронено 26 січня 1974 р. на українсько-католицьким цвинтарі «Каракатта».

Заупокійну Службу Божу, при нечисленній кількості присутних, відправив о. Ігор Спитковський парох Української Католицької Церкви св. Івана Христителя в Майлянс. Співав, спонтанно, хор з присутних під диригентурою Побратима Д-ра Курінного УВК О. Менцінського.

Покійна Посестра Анна залишила в смутку місцеву КОЗАЦЬКУ когорту і осамотілого дорогого мужа п. Ми... Васа, якому в імені Обласної Управи УВК в Австралії, автор цир рядків, співчуває в Його смутку.

Яків Різник

Обл. Отаман УВК в Австралії

РОМАН РОМЕНСЬКИЙ

Ще одна свіжа могила... 8 червня 1973 року в Нью Гавен, Конект. ЗСА відлетів у вирій дорогий Побратим Роман Роменський. Народився Він 1 жовтня 1901 року в с. Перещепина Дніпропетровської області. Це був доброволець вояк Петлюрівської армії, який ще на 16-му році юнаком пішов визволяти Неньку Україну. В боях з червоними був ранений в праву руку й ногу. Після відступу Української армії жив довший час як та перелетна птиця, бо не міг перебувати й працювати на сталому місці, бо ж зо дня на

день перебував в страху від московських посіпаків. Ними був таки заарештований. При слідстві в НКВД йому безміном від ваги розбили груди а потім прийшлося йому терпіти довголітні карні переслідування. По довгих тортурах нарешті пощастило йому вирватись на волю на еміграцію. Та знищене здоровля привело його до у-

покоєння на чужій землі. Залишив Покойний горем прибуту дружину Килину та брата.

Хай же американська земля буде йому легкою а Господь Бог хай оселить його страдника за Рідний Край в селищах праведників.

Вічна йому пам'ять!

М. Б.

Українська Вільна Академія Наук у Канаді

UVAN — Military Historical Museum
456 Main St., 2nd Floor
Winnipeg, Man. R3B 1B6, Canada
КОМУНІКАТ Ч. 1-73

До всіх Українських Комбатантських Організацій в Світовій Діаспорі

З огляду на те, що певні особи розповсюджують від довшого часу усякі «татарські вісті» про долю Військово-Історичного Музею ім. Ген. Садовського, діюча Музейна комісія, зложена з членів Ветеранських Організацій міста Вінніпегу заявляє слідує:

1) Тому що дім в якому приміщувався згаданий музей — був проданий його власником проф. Я. Рудницьким, так UVAN як і музей, що як відомо знаходиться під опікою цієї установи, були змушені перейти на нове приміщення до будинку КУК-у (Комітет Українців Канади) в місяці липні 1973 р.

2) З причин невистарчаючого місця на музей (одна мала кімнатка), в новому приміщенні, Президія UVAN — перевела відповідні

розмови з Дирекцією Осередку Культури і Освіти, який в міжчасі став культурно - освітнім центром українців Манітоби, про перенесення згаданого музею до «Осередку». Там під цю пору містяться уже: етнографічний музей, галерія мистецтва, архіви й бібліотека.

3) Стало на тім, що як тільки буде відповідне приміщення в «Осередку» по переробці 3-го поверху, музей перейде туди.

4) На цій підставі, Централья Музеїв Канади видала допомогу-грент на ціль інвентаризації, каталогування і консервації музейних матеріалів аж до закінчення цієї праці.

5) Зараз ведеться фаховими силами праця над цими речами під доглядом голови Музейної Комісії і куратора сот. В. М. Левицького при повній співпраці з персоналом «Осередку», та кураторами Історичного Відділу провінційного музею «Людини і Природи».

Вельмишановних Читачів нашого журналу, ЯКІ ЩЕ НЕ ВИСЛАЛИ ПЕРЕДПЛАТИ на 1974 рік, ПРОСИМО ЗРОБИТИ ЦЕ НЕ ВІДКЛАДАЮЧИ, щоб не затримати висилки їм чергового числа «У. К.»

Закликаємо всіх організованих і неорганізованих прихильників Козацької Ідеї за порогами Батьківщини підтримувати і далі наш журнал своїми бодай найменшими фінансовими дарами. Завдяки тому видання журналу, як і до цього часу, не буде мати дефіситу ні жодних боргів, хоч кошти друку й поштові видатки ще далі ростуть.

Адміністрація «Українського Козацтва»

Редакція «УК» одержує періодику: журнали:

«АБН-КОРЕСПОДЕНЦЕ» — бюлетень Антибольшевицького Бльоку Народів. Мюнхен.
«АВАНГАРД» — журнал української молоді. Брюссель.
«БІВЛОС» — журнал української бібліографії. Нью Йорк.
«БЮЛЕТЕНЬ СОЮЗУ Б. УКР. ВОЯКІВ У КАНАДІ». Торонто.
«БЮЛЕТЕНЬ УКР. ІНФОРМАЦІЙНОГО БЮРА». Мюнхен.
«ВІРА Й НАУКА» — український релігійний журнал. Вест. Гартфорд.
«ВІСНИК КАРПАТСЬКОГО СОЮЗУ». Нью Йорк.
«ВІСНИК СВ. ВОЛОДИМИРСЬКОЇ УАПЦеркви». Лос Анджелес.
«ГОЛОС ЛЕМКІВЩИНИ» — газета присвячена справам лемків. Йонкерс.
«ГОМІН ЗАПОРІЖЖЯ» — бюлетень 7-ої Ст. УВК і СУК, Перт. Зах. Австралія.
«ГУЦУЛІЯ» — кварталник Конференції Гуцульських Т-в. Чикаго.
«ДЗВІН» — видає Братство Св. Покрови УАПЦеркви в Аргентині, Буенос Айрес.
«ЄВАНГЕЛЬСЬКА ПРАВДА» — видає Михайло Фесенко. Торонто.
«ЖІНОЧИЙ СВІТ» — видає організація Українок Канади ім. Ольги Бесарабової. Вінніпег.
«КАЗАК» — орган Казачього Національно-освободительного движения. Нейль, Франція.
«КАЗАЧЬЕ СЛОВО» — журнал Казачього Національного Представительства. Клівленд.
«ЛІТОПИС БОГІВЩИНИ» — видає Т-во «Бойківщина», Філядельфія.
«МІСІЯ УКРАЇНИ» — орган Спілки Визволення України. Нью Йорк.
«МИ І СВІТ» — видає Микоа Колянківський. Ніагара.
«МИРЯНИН» — двомісячник, видає Ю. Теодорович. Чикаго.
«МОЛОДА УКРАЇНА» — журнал Української демократичної молоді, Торонто.
«НОВИНИ З ПАНСІОНУ ім. І. ФРАНКА», Торонто.
«ПРАВДА» — видає В-тво «Добра Книжка», Торонто.
«ПРАВОСЛАВНИЙ УКРАЇНЕЦЬ» — журнал УАПЦеркви у вільному світі. Чикаго.
«РІДНА ЦЕРКВА» — український православ-

ний церковно - релігійний журнал. Новий Ульм.
«САМОСТІЙНА УКРАЇНА» — орган Центральної Управи ОДВУ. Чикаго.
«СЛОВО НА СТОРОЖІ» — орган Т-ва плекання рідної мови. Вінніпег.
«СУРМАЧ» — орган Об'єднання б. Вояків Українців у В. Британії. Лондон.
«ТРИЗУБ» — орган Української Національно-Державної Думки. Нью Йорк.
«УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОСЛАВНИЙ ВІСНИК» — орган УКЦ в Америці. Ямайка.
«УКРАЇНСЬКА КНИГА» — орган Бібліографічної Комісії НТШ, Т-ва Бібліотекарів, Т-ва Книголюбів. Філядельфія.
«УКРАЇНСЬКИЙ ЄВАНГЕЛЬСЬКИЙ ШЛЯХ»
«ХРИАТИЯНСЬКИЙ ВІСНИК» — орган Українського Євангельсько - Баптистського Об'єднання Канади. Торонто.
«ХРОНІКА» парафії собору св. Володимира УПЦ, Чикаго.
«ФОРУМ» — орган УРСоюзу для молоді. Скрентон.
«ЦЕРКВА І ЖИТТЯ» — орган Українського Православного Братства ім. Митрополита Василя Липківського. Чикаго.
«ЦЕРКОВНИЙ ВІСНИК» — двотижневик Української Кат. Парафії Св. Володимира і Ольги. Чикаго.

Ч А С О П И С И:

«АМЕРИКА» — щоденник СУК «Провидіння», Філядельфія.
«БАТЬКІВЩИНА» — орган Української Консервативної Думки. Торонто.
«ГОМІН УКРАЇНИ» — суспільно-політичний тижневик. Торонто.
«КОЗАЦЬКА ВОЛЯ» — бюлетень Ст. УВК ч. 5 у Вэлей, Б. К. Канада. х
«МЕТА» — орган Української Національно-Державницької Думки. Мюнхен.
«НАШ ГОЛОС» — орган Асоціації Українців Америки. Трентон.
«НАШ КЛИЧ» — орган української колонії в Аргентині. Буенос Айрес.
«УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ» — тижневик в Едмонтоні.
«УКР. НАРОДНЕ СЛОВО» — орган Української Народної Помочі в Америці. Пітсбург.
«ЦЕРКВА І ЖИТТЯ» — суспільно - громадський тижневик «Просвіти». Норт Мельбурн.

ХТО ПОМАГАЄ ВИДАВАТИ НАШ КВАРТАЛЬНИК
(Крім точних кольпортерів, передплатників і післяплатників)

ВИКАЗ ПОСТУПЛЕНЬ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД
від 15 листопада 1973 до 31 січня 1974 р.

17-й Княжий дар прислав Почесний Козак Маєстро Василь Ємець в сумі 125 доларів на вшанування св. пам'яті брата своєї дружини о. священика - ченця Іринєя Готри. (Разом з попередніми внесками вплатив на «УК» 425 доларів).

18-й Княжий дар склав Побратим Пполк. УК Ірж. Микола Фещежко - Чопівський, доплативши 20 доларів. (Разом з попередніми сплатами 101 доларів).

З нагоди 100річчя з дня народження Гетьмана всієї України і Військ Козацьких П а в л а Скеропадського, 55річчя відновлення Гетьманської Держави та 54-річчя з дня замордовання Св. П. Полковника Петра Болбочана прислав Побратим УСС Іван Любусько 5 доларів.

Замість квітів на могили св. п. Верховних Керманичів Гетьманського Руху: Гетьманової Олександри, Гетьманича Данила і Гетьманівни Мар'ї прислали Ольга і Рудольф Федорович 20 доларів.

З нагоди Свят Різдва Христового і Нового Року, дня народження Її Високости Гетьманівни Єлисавети та 80-річчя з дня свого народження Побр. Полковник Микола Янєв прислав 20 дол.

З нагоди Свят Різдва Христового склали коляду: ВПреподобний Панотець Полк. Микола Литваківський 10 доларів, Побратим Курінний Клим Червченко 5 дол. і Побратим М. Л. 3 долари. Разом коляди 18 доларів.

З нагоди Академії «22 Січня» Осередок СУМА ім. Круг та ООЧСУ від 24-й на далекому півдні Чікага склали 20 доларів.

Інші Дари (в доларах ЗСА в хроно-

логічному порядку поступлень): А. і М. Заозірні 1.50, Ю. Гавалешка 5, Т. Бондар 5, К. Яворівський 5, Ів. Гнойовий 5, А. Созонік 3.38, П. Казанівський 5, П. Сесь 6, О. Запара 4, М. Козленко 2, В. Горбай 5, І. Ільків 5, К. Шашкевич 5, В. Савицький 1, П. Бабяк 5, І. Посипайко 1, А. Ільницький 11, Ю. Сластіон 1, В. Солонар 4.10, С. Єрмоленко 2.50, М. Мировський 1.05, Ів. Винник 30, В. Д. 6, о. Г. Сіваченко 5, М. Рибак 1, о. Т. Отаманюк 5, М. Боярський 15, Р. Драйнівський 20, Б. Старух 1, А. Москаленко 2, Л. Сокульська 2, А. Де Шудри 1, Г. Гордієнко 1, К. Мандзенко 1, Н. Струк 5, Іл. Матулко 1.50, П. Опріск 5, Ст. Душенко 9.38, П. Слобідський 10, Я. Різник 21, М. Котульський 2, Гр. Ткаченко 3.50, Д. Стопкей 5, Р. Кочержук 5, І. Стецкович 3.25, М. Котис 3, Л. Рись 2.50, Ю. Шкарупа 5, В. Приступа 5, Н. Ткачинський 4, О. Семотюк 3.50, М. Ковальський 7.50, С. Німецьк 5, М. Залозецький 4, Гр. Венке 8, М. Лепак 30, М. Ємець 25, П. Кашинський 10, Д. Ільчишин 3, Г. Репа 5, С. Гнатківський 2 і П. Федоренко 10. Разом по цьому списку 176.66 дол.

А всіх Дарів на Пресовий Фонд за відчитний період двох і пів місяця поступило 604.66 доларів.

Крім того, на потреби Генеральної Канцелярії (Організаційний Фонд) прислали: П. Федоренко 10, В. Горбай 5, Кат. Шашкевич 5, Ів. Ільків 5 і Ів. Сапливий 2 долари. Разом 27 доларів.

Всім Вельмишановним Жертводавцям щиро - сердечне побратимське Спасибі!

Редакція «УК» і Генеральна
Канцелярія УВК.